

Bildande av naturreservatet Ulvsbomuren i Surahammars kommun

(5 bilagor)

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken det område som avgränsas på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat. Naturreservatets namn ska vara Ulvsbomuren.

För att tillgodose och uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen, med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., att nedan angivna föreskrifter ska gälla för reservatet (se *Reservatsföreskrifter*).

Länsstyrelsen fastställer samtidigt, med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., skötselplanen för naturreservatets långsiktiga vård (bilaga 2).

Reservatsföreskrifter

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att inom reservatet:

- 1 bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar reservatsområdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden (exempelvis att gräva, muddra, spränga, schakta, plöja, dämna, borra, nydika, utfylla, tippa, markbereda, bryta stubbar eller utföra annan markbearbetning),
- 2 anlägga väg, stig, led, campingplats eller uppställningsplats för fordon, släp, båtar eller andra farkoster,
- 3 uppföra ny byggnad eller annan anläggning (exempelvis vindkraftverk, brygga, bro, spång, mast, antenn, hägnad, luft- eller markledning),
- 4 anordna upplag,
- 5 använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, tillföra kalk eller andra växtnäringsämnen,

- 6 avverka, gallra, röja, så, plantera eller utföra annan skogsbruksåtgärd, eller på annat sätt skada eller bortföra levande eller döda träd och buskar,
- 7 släppa ut avloppsvatten,
- 8 anlägga fiskodling eller sätta ut fisk,
- 9 införa för trakten främmande växt- eller djurart/ras,
- 10 utfodra vilt eller sätta upp saltsten.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelse att tåla visst intrång
Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt förpliktas tåla att följande
anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

- 1 utmärkning av reservatets gränser i terrängen samt utplacering och underhåll av informationstavlor enligt karta, underbilaga 2.2,
- 2 åtgärder för att gynna värdefulla naturmiljöer och biologisk mångfald, t.ex. naturvårdsinriktade avverkningar, röjningar och ringbarkningar för att gynna asp enligt karta, underbilaga 2.1,
- 3 åtgärder för vård av kulturlämningar enligt karta, underbilaga 2.2,
- 4 anläggande och underhåll av vandringsleder, rastplatser, besöksparkeringar och andra anordningar för friluftslivet enligt karta, underbilaga 2.2,
- 5 dokumentation och uppföljande undersökningar av mark- och vattenförhållanden, flora och fauna samt åtgärder för att gynna natur- och kulturmiljövärden och friluftsliv.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet och om ordningen i övrigt inom reservatet

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att inom reservatet:

- 1 gräva, hacka, rista, måla eller på annat sätt skada jordytan eller fasta naturföremål såsom berghällar och block,
- 2 framföra och ställa upp motordrivet fordon och släp annat än på befintlig väg eller besöksparkering,
- 3 tälta under längre tid än två dygn,
- 4 medföra okopplad hund eller annat lösgående husdjur,
- 5 fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, samt skada vegetation eller naturföremål i övrigt t.ex. genom att insamla örter, gräs, mossor, svampar eller lavar, med undantag för bär och matsvamp för husbehov,
- 6 insamla insekter eller andra ryggradslösa djur,
- 7 anbringa tavla, skylt, affisch, orienteringskontroll eller permanent snitsla spår,

- 8 använda området för organiserade tävlings- eller övningsändamål, lägerverksamhet eller motsvarande.

Föreskrifterna under A och C ska inte utgöra hinder för

- att förvaltaren av naturreservatet, eller den som arbetar på uppdrag av förvaltaren, utför de åtgärder som behövs för reservatets vård och skötsel i enlighet med föreskrifterna B 1-5,
- normalt underhåll av väg som går in i eller tangerar reservatet. Vad som avses med normalt underhåll av väg framgår av bilaga 3 till detta beslut,
- nödvändiga åtgärder vid drift, underhåll och förnyelse av kraftledning och ledningsgata (inkl. utföra erforderliga markarbeten, röja befintlig ledningsgata, fälla riskträd, ersätta befintlig luftledning med ny luft- eller markledning, framföra för ändamålet anpassade fordon inom och in till ledningsgata). Vid planerat underhåll och förnyelse av kraftledning ska skriftligt samråd ske med Länsstyrelsen. Akuta drift- och underhållsåtgärder får hanteras utan samråd med Länsstyrelsen. Vid alla nämnda åtgärder ska ledningshavaren så långt möjligt minimera störning och åverkan på mark och vegetation inom reservatet. Förvaltaren av reservatet, eller den som arbetar på uppdrag av förvaltaren, får inte i luftledningens närområde uppföra stängsel eller annan anläggning, anordna upplag eller utföra annan skötselåtgärd, på så sätt att ledningens bibehållande enligt vid varje tidpunkt gällande säkerhetsföreskrifter äventyras,
- nödvändiga åtgärder i samband med brandbekämpning,
- jakt med löshund,
- tillfällig markering av jaktpass i samband med jakt,
- siktröjning i anslutning till vid beslutstillfället befintliga jaktpass. Vid flytt av jaktpass eller ändring av siktgata krävs skriftligt samråd med Länsstyrelsen,
- att fällt klövvilt transporteras ut ur området med hjälp av mindre banddriven älgdragare eller fyrhjuling motorcykel. Älgdragaren/fyrhjulingen ska framföras på sådant sätt att risken för skador på mark och vegetation minimeras,
- nybyggnad och underhåll av jakttorn. Vid nybyggnad krävs skriftligt samråd med Länsstyrelsen,
- fiske enligt fiskelagstiftningen,
- vetenskapliga undersökningar med syfte att öka kunskapen om de biologiska värdena i området. För sådana undersökningar krävs Länsstyrelsens skriftliga godkännande.

Länsstyrelsen erinrar om att föreskrifterna under C, enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, gäller omedelbart även om beslutet överklagas.

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- återställa, vårda och bevara de värdefulla naturmiljöerna barrnurskog, sumpskogar, äldre asprika skogar, mossar, kärr och näringsfattiga sjöar,
- bevara den biologiska mångfald som är knuten till äldre barr- och blandskog, sumpskogar, öppna mossar och kärr samt näringsfattiga sjöar, med strukturer och funktioner såsom gammal och död asp, gran och tall, öppen myrmark samt hög mark- och luftfuktighet,
- främja aspföryngring för att säkra en kontinuitet av äldre och död asp,
- tillgodose behov av områden för friluftsliv och naturstudier genom att göra området mer lättillgängligt.

Syftet ska nås genom att:

- produktionsinriktat skogsbruk och andra former av mark- och vattenexploatering förbjuds,
- vissa delar av området lämnas för fri utveckling,
- naturvårdsinriktad skötsel för att gynna föryngring av asp och motverka utträngning av äldre asp bedrivs i andra delar,
- igenväxning på öppna myrar motverkas där så är möjligt,
- informationstavlor, vandringsleder, rastplatser och besöksparkeringar anordnas och underhålls.

Uppgifter om naturreservatet

Objektnamn	Ulvsbomuren
NVR-id	2014074
Skyddsform	Naturreservat
Län	Västmanland
Kommun	Surahammar
Lägesbeskrivning	Ca 7 km VNV om Ramnäs
Koordinater	6629207, 559308 (Sweref 99 TM) 6630782, 1514131 (RT 90 2,5 gon W)
Karta	Terrängkartan: 617 Hallstahammar
Fastigheter	Ramnäs Bruk 2:1, Ulvsbomuren 1:3, 1:4, s:2, s:3, s:4, s:5 och s:6
Nyttjanderätter och servitut	Servitut finns för väg till förmån för Ramnäs Bruk 6:24 (akt 19-RAM-831.3, 19-RAM-831.7). Vattenfall Eldistribution AB har avtalsservitut för kraftledning till förmån för Surahammar 9:3 (akt 1907IM-07/17360.1).
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västmanlands län
Areal	Ca 436 ha, varav produktiv skogsmark 264 ha

Beskrivning av området

Naturreseptatet Ulvsbomuren ligger ca 7 km västnordväst om Ramnäs tätort, på norra sidan om väg 233. Reservatsområdet omfattar i stort sett de grunda sjöarna Granramen och Ulvramen med omgivande myr- och skogsmarker, samt, i nordväst, Slogmossen och sydligaste delen av Orrmossen med anslutande skogsmarker. På södra sidan om Granramen utbreder sig den stora, öppna Källdalsmossen, på norra sidan ligger de mindre, till stor del trädklädda Stormossen och Granramsmossen. Även Orrmossen längst i nordväst är delvis skogsbevuxen. Längst i sydost går en bit av den nästan helt trädklädda Murmossen in i reservatet.

Myrarna kläs och omges till stor del av yngre-medelålders skog, även planterad sådan, men kring Slogmossen-Orrmossen och på Slogmossholmen växer huvudsakligen äldre (upp till 130 år eller mer) tall- och barrblandskog. Större partier med gammal barr- och blandskog finns också bl.a. öster om Ulvramen. På många håll har skogen betydande inslag av löv, främst björk, asp och klibbal men även rönn, sälg och skogslind. I reservatets norra delar finns också några hyggen där framför allt asp och björk har sparats. Kring det övergivna torpet Källdalen nordväst om Källdalsmossen finns ett parti med halvt igenvuxen tomtmark, där bl.a. gamla fruktträd, björkar och aspar står kvar.

Skäl för beslut

Prioriterade bevarandevärden

Ulvsbomuren ligger i ett mellansvenskt barrskogs- och myrlandskap som är typiskt för den naturgeografiska regionen, "Låglänta skogslandskapet norr om Limes (norrlandsgränsen)". Skogarna i området har dock en förhållandevis stor inblandning av löv, inte minst asp, vilket till stor del är ett resultat av mänskliga verksamheter i äldre tid. I den regionala strategin för formellt skydd av skog (Länsstyrelsen & Skogsstyrelsen 2006) har området placerats i värdeetrakten "Ramnäs", vars naturvärden främst är kopplade till örtrik granskog och asprika skogar. Värdeetrakten är också rik på relativt orörda myrmarker.

En väsentlig faktor i värdeetraktens skogar är alltså ett betydande lövinslag, något som i hög grad karakteriserar Ulvsbomuren-området. Artrikedomen är här påfallande vad gäller ovanliga och rödlistade svampar och lavar som är knutna till äldre eller döda lövträd, med flera förekomster av bl.a. gelélavar, lunglav, videticka, veckticka och kandelabersvamp. Även många av områdets fågel-, insekts- och mossarter gynnas av ett stort lövinslag. I reservatet prioriteras därför skydd och aktiva åtgärder för att främja en framtida kontinuitet av lövträd, i synnerhet asp. I Ulvsbomuren finns också stora arealer barrnaturskog, med skyddsvärda arter som snarare är beroende av en lång och ostörd kontinuitet av gran och/eller tall. Några exempel är tretåig hackspett, knärot, vedtrappmossa, kortskaftad ärgspik, rosenticka och gräddticka, alla nationellt rödlistade (ArtDatabanken 2015).

Sjöarna och våtmarkerna i området är, i varierande grad, påverkade av det stora torrlägningsföretag som genomfördes på 1920-talet, då Granramen och Ulvramen sänktes. Främst till följd av sjösänkningen har en, åtminstone lokalt, kraftig igenväxning med främst tall och björk ägt rum i de flesta myrpartier under senare delen av 1900-talet. Den största myren, Källdalsmossen, är dock mindre påverkad, och har fortfarande stora öppna ytor där fåglar som trana, orre, storspov, ljungpipare och grönbena trivs. Även de båda sjöarna hyser ett rikt och intressant fågelliv.

Genom att områdets barr- och sumpskogar lämnas för fri utveckling, nydikning och annan exploatering av myrar förbjuds, och inplantering av t.ex. ädelfisk i sjöarna förhindras, kan dessa miljöers naturvärden bevaras och med tiden öka. Aspbestånden, och övriga bestånd som har stora inslag av asp, är däremot i behov av relativt snara och kraftiga åtgärder. För att förlänga livet på äldre aspar och gynna de arter som är knutna till trädslaget, måste vegetation som skuggar och tränger asp, framför allt gran, bekämpas. Detta måste göras med noggrannhet och urskiljning, så att ett stabilt lokalklimat med hög luftfuktighet samtidigt kan bibehållas. De flesta aspar i området har uppnått en hög ålder, och återväxten är mycket dålig. Därför behöver man även satsa på aspföryngring samt säkerställande av att de unga träden uppnår betesfri höjd, något som skulle kunna åstadkommas bl.a. genom att stängsla utvalda ytor mot klövvilt. Det är också angeläget att den fortgående igenväxningen på myrarna, i synnerhet på den värdefulla Källdalsmossen, så långt möjligt hålls tillbaka. Vissa diken bör om möjligt läggas igen, och igenväxningsvegetation avlägsnas.

Det kan tilläggas att reservatets värde förhöjs genom närheten till naturreservatet Stora Flyten och Sveaskogs ekopark Färna, som båda har liknande naturtyper och prioriterade bevarandevärden som Ulvsbomuren.

Miljökvalitetsmål

Bildandet av naturreservatet Ulvsbomuren är en del av uppfyllandet av miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv, om vilka Sveriges riksdag beslutat.

Motiv till skyddsformen naturreservat

Enligt 1 kap. 1 § miljöbalken ska densamma tillämpas så att bl.a. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas och den biologiska mångfalden bevaras. Enligt 7 kap. 4 § miljöbalken får ett mark- eller vattenområde av Länsstyrelsen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Länsstyrelsen har bedömt att det är ett angeläget allmänt intresse att det här berörda området, med dess livsmiljöer och arter, långsiktigt bevaras och vårdas. Allmänintresset stärks av att området ligger nära en större väg och relativt nära samhället Ramnäs, och utgör ett viktigt område för friluftslivet.

Naturreservatsbildning är en garanti för långsiktigt skydd, och den skyddsform som är lämpligast i ett större, mosaikartat skogs-, myr- och vattenområde. De

asprika miljöerna och vissa av myrarna är dessutom i behov av skötselåtgärder, vilka ur ett traditionellt skogsbruksperspektiv inte är ekonomiskt lönsamma men som i ett naturreservat kan anpassas efter naturvårdens behov. En reservatsbildning ger också Länsstyrelsen möjlighet att underlätta för friluftslivet genom olika anordningar.

Intresseprövning

Bildandet av naturreservatet är en del av genomförandet av den nationella miljöpolitiken, EU:s naturvårdsdirektiv samt internationella naturvårdskonventioner. Lagstiftningen medger möjlighet att tillvarata angelägna allmänna naturvårdsintressen, bl.a. genom reservatsbildning.

Att bevara det här berörda området utgör ett angeläget allmänt intresse, som motiverar en inskränkning i den enskildes förfoganderätt. Länsstyrelsen har, i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken, prövat och funnit att bildandet av naturreservatet inte går längre i inskränkning av enskilds rätt att använda mark och vatten, än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Andra sakförhållanden

Länsstyrelsen har, i enlighet med 3 och 4 kap. miljöbalken, prövat och funnit att bildandet av naturreservatet är förenligt med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenområdet, och att beslutet inte strider mot gällande kommunal översiktsplan.

Länsstyrelsen har, i enlighet med 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken, beaktat strandskyddsbestämmelserna vid planeringen av åtgärder för reservatets vård och skötsel samt anordningar för friluftslivet.

Ärendets handläggning

Dokumentation

De höga naturvärdena i området har varit kända sedan länge. Walldén (1964) beskrev Ulvramen som en fågelsjö med lom och f.ö. "det mesta i fråga om sådan fågel, som här är möjlig". År 1969 uppmärksammades Källdalsmossen genom fynd av bl.a. den i länet sällsynta växten kung Karls spira (B. Eriksson, i Ramnäs-Virsbo Naturklubbs årsskrift). Aspbestånden öster om Ulvramen beskrevs av Eriksson i årsskriften 1972.

Vid Länsstyrelsens naturinventering av Surahammars kommun (1980) placerades Ulvramen i skyddsklass 3 (betydande naturvärden) på grundval av fågellivet och vegetationen. Även här framhölls aspskogen vid sjöns östra strand, och önskemål framfördes om att "inga större kulturingrepp sker i sjöns närhet och att breda kappor av strandskog lämnas vid avverkningar".

I Länsstyrelsens naturvårdsplan (1985) placerades Källdalsmossen i naturvärdesklass 2 (mycket högt naturvärde), som "orörd mosse med intressant flora". Slogmossen ("urskogsartad vegetation på myrholme") och Ulvramen ("grova aspbestånd, lindförekomster, rik flora på stränderna, rik fågelfauna")

placerades båda i klass 3 (högt naturvärde). I den reviderade naturvårdsplanen (Strömvall 2015) följde dessa objekt med, och dessutom lades Granramen (klass 2) till på grundval av bl.a. förekomst av bred paljettdykare (se nedan).

Vid den nationella våtmarksinventeringen, som i Västmanlands län genomfördes under 1980-talet (Länsstyrelsen 1993), placerades objekten "Orrmossen" (inkl. Slogmossen), "Granramen, Stormossen och Källdalsmossen" och "Ulvramen" alla i klass 2 (högt naturvärde). Mestadels svag påverkan från dikning och anslutande hyggen gjorde att de inte klassades högre. Objektet "Murmossen" placerades i klass 3 (måttligt naturvärde) p.g.a. påverkan från dikning.

I det regionala programmet för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (Länsstyrelsen 1991) fick området "Ulvsbomuren", omfattande Ulvsbomurens by, Åsens gård och Kungsholmen vid Ulvramens nordvästra strand, det sammanfattande värdeomdömet A, d.v.s. högsta gemensamma bevarandevärde för natur- och kulturmiljövärden. I redovisningen framhölls bl.a. det värdefulla, äldre kulturlandskapet samt fornlämningarna.

Vid nyckelbiotopsinventeringen, som genomfördes av Skogsvårdsstyrelsen 1997, registrerades inom reservatsområdet tre nyckelbiotoper (gammal barrskog på östra delen av Slogmossholmen och SO om Slogmossen, samt aspskog NO om Stormossen) och ett naturvärdesobjekt (lövrik barrnaturskog NV om Stormossen; senare delvis avverkat). Bergvik Skog har registrerat ytterligare fyra nyckelbiotoper på sitt dåvarande markinnehav i området: västra delen av Slogmossholmen, två asprika bestånd vid Ulvramens östra strand samt ett asprikt område i västra kanten av Källdalsmossen.

Åren 2006 och 2007 utfördes inventeringar i Länsstyrelsens regi för att fördjupa kunskaperna om områdets naturvärden. Då noterades en mycket hög artrikedom, samtidigt som det akuta åtgärdsbehovet för att säkerställa långsiktig överlevnad för dessa arter blev uppenbart. En inventering av vedinsekter i tallskogar i länet år 2008 (Hedgren m.fl. 2010) gav ytterligare underlag, då flera ovanliga arter knutna till olika typer av naturskog påträffades i de tre nyckelbiotoperna vid Slogmossen. Andra insektsinventeringar i området (Axné 2008, Marklund 2015) resulterade i fler intressanta fynd, bl.a. av två arter av dykarskalbaggar utpekade i EU:s art- och habitatdirektiv.

Avgränsning och överenskommelse

Skydd av naturvärden har förekommit i området även före reservatsbildningen. År 1991 slöts ett avtal mellan dåvarande markägare, Stora Skog AB, och Nils Runnéus Minnesfond om att skogsbolaget fram t.o.m. den 31 december 2029 ska avstå från skogsbruksåtgärder i ett asprikt område vid Ulvramens östra strand. Fonden har dock rätt att efter samråd med bolaget röja bort självföryngrade barrplantor inom området. Länsstyrelsen bedömer att föreliggande reservatsföreskrifter och skötselplan i praktiken har samma innebörd som detta avtal.

År 2001 skyddade Skogsvårdsstyrelsen de två nyckelbiotoperna på Slogmossholmen som biotopskyddsområde (se karta, bilaga 1), innebärande att

skogsbruk och alla andra verksamheter eller åtgärder som kan skada naturmiljön inte får utföras inom området. Även detta skydd överensstämmer i praktiken med reservatsföreskrifter och skötselplan.

Länsstyrelsen påbörjade år 2008 arbetet med reservatsbildning vid Ulvsbomuren. Reservatets gränser har, efter samråd med markägarna, stakats ut och mätts in av Lantmäteriet. Värdering av området har genomförts i samråd med markägarna och på uppdrag av Länsstyrelsen. Därefter har staten förhandlat med markägarna, och kommit överens om markköp resp. ekonomisk ersättning för det intrång i markanvändningen som blir en följd av reservatsbildningen. Köpeskilling resp. intrångsersättning har utbetalats av Naturvårdsverket under 2014 resp. 2017.

Konsekvensutredning

Innan en myndighet beslutar om föreskrifter, ska myndigheten så tidigt som möjligt utreda föreskrifternas kostnadsmässiga och andra konsekvenser i den omfattning som behövs i det enskilda fallet och dokumentera utredningen i en konsekvensutredning, samt ge statliga myndigheter, kommuner, landsting, organisationer, näringsliv och andra som kostnadsmässigt eller på något annat betydande sätt berörs tillfälle att yttra sig i frågan samt om konsekvensutredningen.

Kravet på konsekvensutredning avser endast föreskrifter enligt 8 kap. regeringsformen, till vilka ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken hör. Föreskrifterna enligt 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken omfattas inte av kravet på konsekvensutredning.

De föreskrifter som omfattas av kravet på konsekvensutredning har bedömts få så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att Länsstyrelsen, i enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredningar vid regelgivning, bedömt att det saknats skäl för en konsekvensutredning av regelgivningen.

Samråd

Samråd har enligt 25, 25 a resp. 25 b §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ägt rum med Surahammars kommun, Skogsstyrelsen resp. Sveriges geologiska undersökning, samt enligt 26 § nämnda förordning med Naturvårdsverket.

Remiss

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken har, i enlighet med 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., att inom en tid av två månader yttra sig över förslaget till beslut om bildande av naturreservatet Ulvsbomuren. Förslaget till beslut har därutöver sänts på remiss till ett flertal berörda myndigheter och organisationer.

Remissyttranden samt Länsstyrelsens avvägning med avseende på remissyttranden

Bergvik Skog Väst AB har framfört att det undantag från reservatsföreskrifterna som medger underhåll av vägar inom och i direkt anslutning till reservatet, bör förtydligas genom att kopia på bilaga 3 till den avsiktsförklaring som tecknats mellan bolaget och Naturvårdsverket inför ESAB-överenskommelsen bifogas detta beslut. Länsstyrelsen har tillgodosett bolagets önskemål, se bilaga 3 till detta beslut.

Vattenfall Eldistribution AB har framfört önskemål om att det undantag från reservatsföreskrifterna som medger underhåll av den kraftledning som går genom reservatet, ska förtydligas och kompletteras, samt att det ska framgå att ledningens bibehållande inte får äventyras genom skötselåtgärder o. dyl. inom ramen för reservatsförvaltningen. Länsstyrelsen har tillgodosett bolagets önskemål genom att utveckla texten till detta undantag, se tredje punkten på sid. 3 i detta beslut.

Såväl Naturskyddsföreningen Surahammar som Ramnäs-Virsbo Naturklubb har i sina remissyttranden ställt sig mycket positiva till förslaget till reservatsbeslut med skötselplan. Båda föreningarna har också föreslagit att en utsiktsplattform för besökare anläggs på en utsedd plats vid Ulvramens östra strand samt att en stig markeras fram till plattformen, för att kanalisera besökare i reservatet samt underlätta fågelstudier och andra naturupplevelser kopplade till sjön.

Länsstyrelsen har valt att samtycka till att markera en stig fram till platsen, men att i stället för plattform hänvisa till en utsiktspunkt på en flat stenhäll på samma plats (se skötselplan, bilaga 2, och karta, bilaga 2.2).

Två berörda markägare har inkommit med frågor om innebörden av reservatsbeslutet, väghållning, tidplan för skötselåtgärder m.m., vilka Länsstyrelsen har besvarat så långt möjligt. I övrigt har remissyttranden inkommit från Lantmäteriet Västerås, Sveriges geologiska undersökning och Västmanlands Orienteringsförbund. Ingen av dessa har framfört någon erinran mot reservatsbildningen, eller några andra synpunkter som föranlett någon ändring av beslutet.

Upplysningar

Förvaltning av naturreservatet

Länsstyrelsen är förvaltare för naturreservatet.

Genomförande av åtgärder som omfattas av undantag från föreskrifterna

I det fall undantagen från A- och C-föreskrifterna omfattar annat än vad som ryms inom allemansrätten, medger undantagen inte annan part än ägare eller innehavare av särskild rätt till marken möjlighet att utföra den aktivitet/åtgärd som omfattas av undantaget.

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen, med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken, medge dispens från meddelade föreskrifter för naturreservatet. Finns det synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva reservatsbeslutet.

Biotopskydd

Slogmossholmen är skyddad som biotopskyddsområde med stöd av 7 kap. 11 § miljöbalken, samt 6 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön.

Strandskydd

Sjöarna Granramen och Ulvramen samt vattendragen i området omfattas av strandskyddsbestämmelser enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken (land- och vattenområdet intill 100 m från strandlinjen för sjöarna, 25 m för vattendragen). Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Artskydd

För de arter som förekommer i reservatsområdet gäller att samtliga fåglar är fredade enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845), med stöd av 8 kap. miljöbalken. Samtliga groddjur, bredkantad (bred gulbrämad) dykare, bred paljettdykare, samtliga orkidéer, blåsippa, samtliga lummerväxter samt grön sköldmossa är fridlysta i hela landet enligt 5-9 §§ nämnda förordning. Kung Karls spira är fridlyst i Västmanlands län enligt 8 § samma förordning.

Vattenlagstiftning

Enligt 11 kap. 9 § miljöbalken krävs tillstånd för all vattenverksamhet. Enligt 19 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. ska viss vattenverksamhet i stället anmälas till Länsstyrelsen. Det gäller t.ex. uppförande av anläggning, fyllning, pålning, grävning, schaktning, muddring eller liknande i ett vattenområde. I Surahammars kommun råder tillståndsplikt för markavvattning (11 kap. 13 § miljöbalken).

Utsättning av fisk

Enligt 2 kap. 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen krävs tillstånd för att sätta ut eller odla fisk i sjöar och vattendrag.

Terrängkörning

Enligt terrängkörningslagen (1975:1313) är körning i terräng med motorfordon för annat ändamål än jord- eller skogsbruk förbjuden på barmark, samt på snötäckt mark om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen eller marken.

Kulturmiljövärden

Enligt 1 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) ska den som planerar eller utför ett arbete se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna är tillämpbara på kulturhistoriska lämningar. Enligt 2 kap. kulturmiljölagen krävs tillstånd för att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Regelverket gäller även okända fornlämningar. Hänsyn är även påkallad enligt 30 § skogsvårdslagen (1979:429).

Kungörelse

Beslut om kungörelsedelgivning, se bilaga 4. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse om beslutet var införd i ortstidning.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen enligt bilaga 5.

Beslutet gäller från den dag det vunnit laga kraft utom föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken, avd. C, vilka gäller omedelbart.

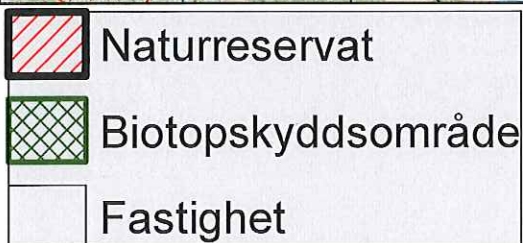
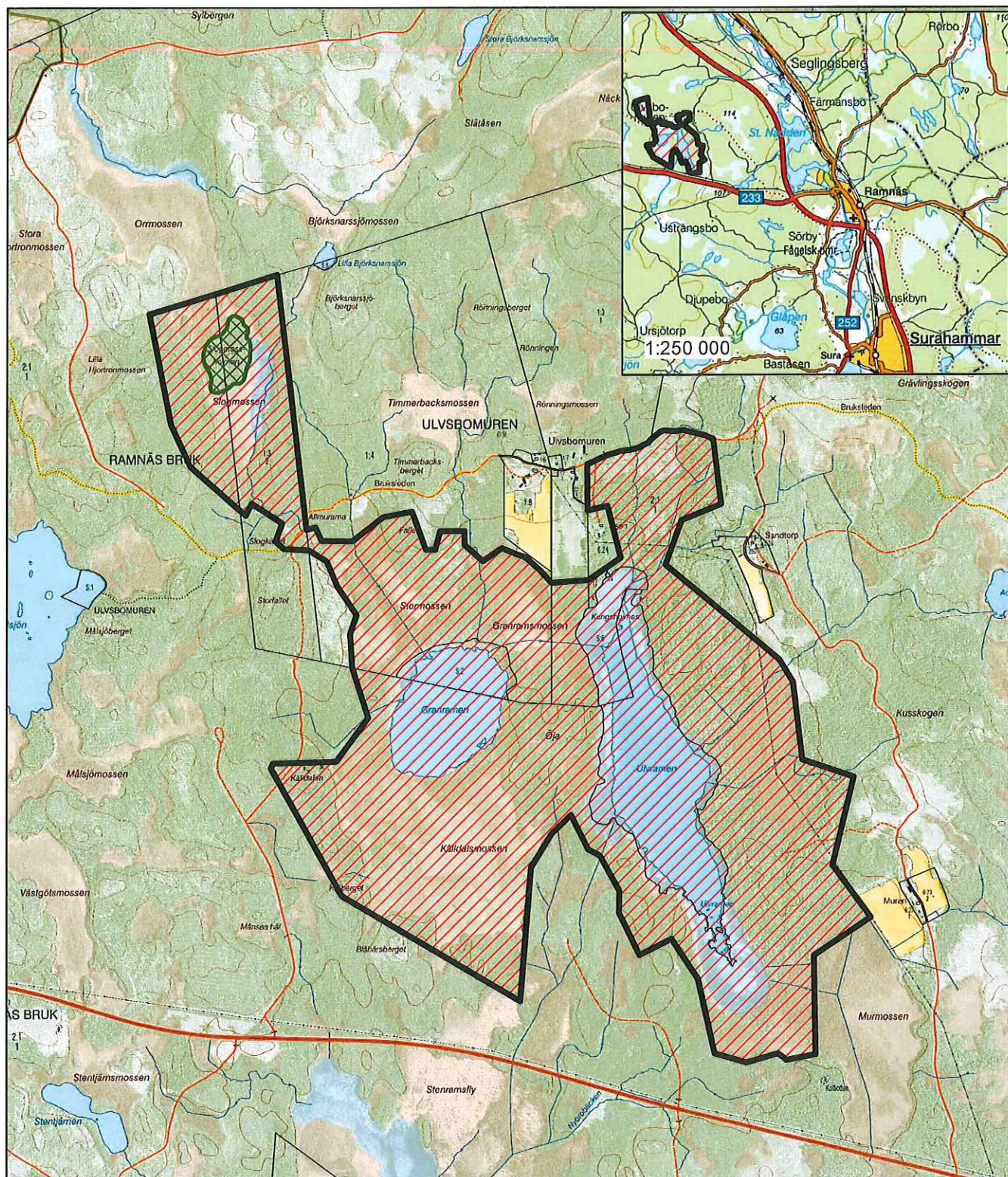
I detta ärende, där landshövding Minoo Akhtarzand beslutat, har naturvårdshandläggare Henrik Berg varit föredragande. I ärendets slutliga handläggning har även jurist Louise Klofelt, planhandläggare Magnus J. Johansson, antikvarie Anna Onsten-Molander och avdelningschef Johan Wretenberg deltagit.

Minoo Akhtarzand

Henrik Berg

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan
- 2.1 Skötselplanekarta 1
- 2.2 Skötselplanekarta 2
3. Generellt undantag för väghållning m.m.
4. Beslut om kungörelsedelgivning
5. Hur man överklagar (formulär nr 11)

1:24 000

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Skötselplan för naturreservatet Ulvsbomuren i
Surahammars kommun

Innehåll

BESKRIVNINGSDDEL	2
1. Syftet med naturreservatet	2
2. Uppgifter om naturreservatet	2
3. Beskrivning av området	3
3.1 Topografi och läge	3
3.2 Geologi och hydrologi	3
3.3 Mark- och vattenanvändning	4
3.4 Biologiska bevarandevärden	6
3.5 Kulturhistoriska bevarandevärden	17
3.6 Intressen för friluftsliv	19
PLANDEL	20
4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	20
Skötselområde 1: Barr- och sumpskogar, ca 200 ha	20
Skötselområde 2: Asprika skogar, ca 54 ha	20
Skötselområde 3: Aspföryngringsytor, ca 10 ha	21
Skötselområde 4: Öppna myrmarker, ca 82 ha	21
Skötselområde 5: Gammal tomtmark, ca 2 ha	22
Skötselområde 6: Sjöar, ca 88 ha	22
Friluftsliv	23
5. Uppföljning och tillsyn	23
5.1 Uppföljning av skötselåtgärder	23
5.2 Uppföljning av bevarandemål	23
5.3 Tillsyn	23
6. Kostnader och finansiering	23
7. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	23
8. Referenser	24
Övriga källor	25
Bilagor	26

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- återställa, vårda och bevara de värdefulla naturmiljöerna barrnaturskog, sumpskogar, äldre asprika skogar, mossar, kärr och näringsfattiga sjöar,
- bevara den biologiska mångfald som är knuten till äldre barr- och blandskog, sumpskogar, öppna mossar och kärr samt näringsfattiga sjöar, med strukturer och funktioner såsom gammal och död asp, gran och tall, öppen myrmark samt hög mark- och luftfuktighet,
- främja aspföryngring för att säkra en kontinuitet av äldre och död asp,
- tillgodose behov av områden för friluftsliv och naturstudier genom att göra området mer lättillgängligt.

Syftet ska nås genom att:

- produktionsinriktat skogsbruk och andra former av mark- och vattenexploatering förbjuds,
- vissa delar av området lämnas för fri utveckling,
- naturvårdsinriktad skötsel för att gynna föryngring av asp och motverka utträngning av äldre asp bedrivs i andra delar,
- igenväxning på öppna myrar motverkas där så är möjligt,
- informationstavlor, vandringsleder, rastplatser och besöksparkeringar anordnas och underhålls.

2. Uppgifter om naturreservatet

Objektnamn	Ulvsbomuren
NVR-id	2014074
Skyddsform	Naturreservat
Län	Västmanland
Kommun	Surahammar
Lägesbeskrivning	Ca 7 km VNV om Ramnäs
Koordinater	6629207, 559308 (Sweref 99 TM) 6630782, 1514131 (RT 90 2,5 gon W)
Karta	Terrängkartan: 617 Hallstahammar
Fastigheter	Ramnäs Bruk 2:1, Ulvsbomuren 1:3, 1:4, s:2, s:3, s:4, s:5 och s:6
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västmanlands län
Areal	Ca 436 ha, varav produktiv skogsmark 264 ha
Naturtyper	Tallskog 22 ha Granskog 76 ha

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Barrblandskog	17 ha
Barrsumpskog	58 ha
Lövblandad barrskog	31 ha
Triviallövskog	12 ha
Lövblandskog	0,2 ha
Lövsumpskog	10 ha
Ungskog inkl. hyggen	36 ha
Sumpskogsimpediment	7 ha
Övriga skogsimpediment	3 ha
Våtmark	74 ha
Limnogen våtmark	28 ha
Övrig öppen mark	3 ha
Sjöar och vattendrag	58 ha

3. Beskrivning av området

Naturreseptatet Ulvsbomuren omfattar sjöarna Granramen och Ulvramen med omgivande myr- och skogsmarker, samt Slogmossen och sydligaste delen av Orrmossen med anslutande skogsmarker. Söder om Granramen utbreder sig den stora, öppna Källdalsmossen, norr om sjön de mindre, till stor del trädklädda Stormossen och Granramsmossen. Myrarna kläs och omges till stor del av yngre-medelålders skog, men kring Slogmossen-Orrmossen och på Slogmossholmen växer huvudsakligen äldre tall- och barrblandskog. Större partier med gammal skog finns också bl.a. öster om Ulvramen. På många håll har skogen betydande inslag av löv, främst björk, asp och klibbal. I reservatets norra delar finns hyggen där framför allt asp och björk har sparats.

3.1 Topografi och läge

Området är beläget direkt norr om väg 233 mellan Ramnäs och Gunnilbo, ca 7 km västnordväst om Ramnäs tätort. Reservatet avgränsas i norr av Bruksleden, av byn Ulvsbomuren och gården Åsen med omgivande betesmarker och åkrar, samt av produktionsskog. I öster, söder och väster avgränsas reservatet huvudsakligen av produktionsskog samt, vid gården Muren i sydost, av jordbruksmark. Området är relativt flackt; den högsta punkten är Kölbergets rygg vid reservatsgränsen i sydväst (ca 115 m.ö.h.), de lägsta punkterna är Granramens och Ulvramens botten på ca 96 m.ö.h.

3.2 Geologi och hydrologi

Berggrunden i området består till största delen av granit, med en lång kil av gnejsgranit som tränger in i reservatet från nordost. Vid Stormossen i väster finns också ett parti med basisk metagabbroid. Berget överlagras på fastmarkerna huvudsakligen av morän med sparsam blockighet, men det finns även mindre partier med glacial lera. I myrmarker och sumpskogar utgörs jordmånen av mosse- och kärrtorv. På flera platser går urberget i dagen i form av hållar.

Reservatet ingår i Norrströms huvudavrinningsområde, huvudsakligen i delavrinningsområdet "Nybrobäcken". Orrmossen ingår dock i delavrinningsområdet "Utloppet av Virsbo sjö". Centralt i reservatet ligger de grunda sjöarna Granramen och Ulvramen, som är sänkta. Flera diken och bäckar leder in mot sjöarna från väster, norr och öster, och en uträtad bäck rinner från Granramen till Ulvramen. Området avvattnas söderut via ytterligare diken.

3.3 Mark- och vattenanvändning

Historisk markanvändning

Ulvsbomuren-området har varit bebott och brukat under mycket lång tid. Flera kulturhistoriska lämningar vittnar om detta, bl.a. fyndet av en stenyx öster om Ulvramen (se vidare under 3.5 *Kulturhistoriska bevarandevärden*). Sjön och byn har enligt traditionen fått sina namn efter en kung Ulf eller Olof (Surahammars kommun 1987). Denne ska ha byggt en borg på Kungsholmen vid Ulvramens nordvästra strand, där en gammal vallanläggning av stenar och jord kan beskådas. Anläggningens egentliga användningsområde är okänt.

På den geometriska kartan över "Olofsbo muhren" från 1713, som omfattar bl.a. det nuvarande reservatets norra delar, ser man flera gårdar och åkerlappar, med en stor koncentration kring Ulvsbomurens by. Man kan också se att områdets myrar vid denna tid var vidsträckta slåttermarker, och flera ängslador är inritade. Stora delar betecknas dock som "odugliga", och har antagligen brukats mer extensivt. I övrigt upptogs området av barr- och lövskog som, att döma av inhägnaderna runt åkrar och slätterängar, betades. Skogen tillhandahöll givetvis även ved och virke, sannolikt också kol. Det är troligt att närheten till Ramnäs bruk och flera hemman medförde ett ganska omfattande utnyttjande av skogsmarkerna.

På storskifteskartan över "Olsbomuren" från 1782 ser det ut som om slåttermarkerna vid den tiden hade utvidgats och nyttjats mer intensivt, då de skogbevuxna delarna minskat. På delningskartan över Norrby skogsmark från 1775, som innefattar de södra delarna av dagens reservatsområde, är torpet Källdalen strax väster om Granramen, med tillhörande åkerlapp, beteshage och slätterängar, inritat. Betydande slåttermarker fanns också kring södra delen av Ulvramen, men Källdalsmossen och Murmossen betecknas som "oduglig mosse".

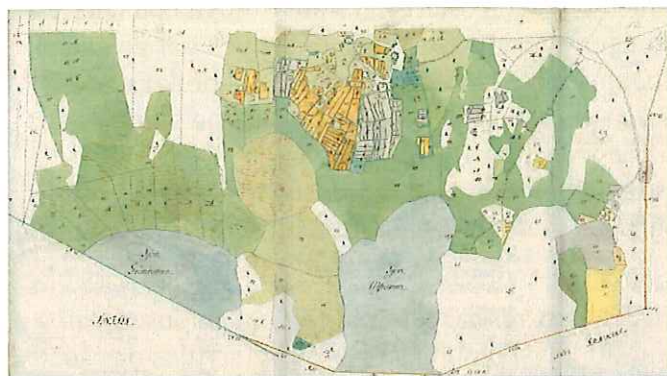

Fig. 1. Storskifteskartan från 1782, med norra delen av reservatsområdet. Slåttermarker i grönt.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Lagaskifteskartan över "Ulfsbomuren", upprättad knappt 100 år efter storskifteskartan, visar att flera nya åkrar då tagits upp i norra delen av det nuvarande reservatsområdet. Ett dike hade redan vid denna tid grävts genom Stormossen, från nordväst ner till Granramen. Man ser också att vägen längs norra sidan av reservatet då hade i stort sett samma dragning som i dag. Dessutom hade en väg anlagts från byn ner till en bykplats vid Ulvramens norra ände.

Häradsekonomiska kartan från tidigt 1900-tal visar att slåttern redan då upphört i södra halvan av området, och att ytterligare några åkerlappar tagits upp söder om Slogmossen och vid Källdalen.

Under 1920-talet genomfördes i trakten ett stort sjösänkingsföretag i syfte att torrlägga "vattenskadade områden", varvid sjöarna Granramen, Ulvramen, Stenramen och Djupramen minskade kraftigt. Detta skedde bl.a. genom att flera nya diken anlades, och Granramens utloppsbäck samt Ulvramens inlopps- och utloppsbäckar rätades ut. Dikningarna berörde alla myrmarker inom det nuvarande reservatet; Slogmossen och Källdalsmossen påverkades dock i mindre grad. På ekonomiska kartan från 1960-talet ser man de många nya diken. Vid den tiden hade slåttern upphört i hela området, och åkrarna vid Källdalen hade planterats med skog. Även i norra delen av området hade åkerarealen minskat något jämfört med häradsekonomiska kartan.

Nuvarande mark- och vattenanvändning

I dag är alla de åkrar som tidigare fanns inom reservatsområdet planterade med skog eller syns endast som igenväxande gläntor. Torpet Källdalen är övergivet, och här återstår bara spår i form av igenvuxen tomtmark med bl.a. husgrunder och odlingsrösen (se 3.5 *Kulturhistoriska bevarandevärden*). Vissa brukningsvägar och stigar som är utsatta ännu på 1960-talskartan, bl.a. över Källdalsmossen och Granramsmossen, är numera knappt urskiljbara. Flera diken har också växt igen och fått sämre vattenföring.

Skogsbruk har förekommit inom reservatsområdet fram till i dag, och här finns ett flertal hyggen och ungskogar. På några av hyggena har markägarna tagit stor naturvårdshänsyn genom att spara åtskilliga aspar och andra lövträd, vilket bidragit till att naturvärden knutna till löv kunnat bevaras i området.

Bruksleden, som sammanfaller med bilvägen österifrån fram till byn och därefter med en brukningsväg västerut, tangerar reservatsgränsen i norr och går genom reservatet en liten bit mellan Slogmossen och Stormossen. Denna brukningsväg viker sedan av söderut och skär genom reservatet en kort sträcka vid Källdalen. Vidare går en liten väg söderut från Bruksleden strax öster om byn, genom reservatet fram till Åsens gård som ligger strax utanför reservatsgränsen. En traktorväg går också in en bit på reservatets östra sida, från bilvägen strax norr om gården Muren.

En kraftledning går genom östra delen av reservatet, från reservatsgränsen vid Muren i nordvästlig riktning fram till Ulfsbomurens by. I övrigt nyttjas området mest för jakt och friluftsliv, och i synnerhet Ulvramen och Källdalsmossen besöks gärna av ornitologer. I sjöarna bedrivs fritidsfiske.

3.4 Biologiska bevarandevärden

Ulvsbomurens natur är mångformig och omfattar både barr-, bland- och triviallövskog på fastmark, olika typer av myr- och sumpskog, öppna mossar och kärr samt sjöar och vattendrag. Även skogsåldrarna varierar, och här finns allt från tämligen nyupptagna hyggen till mer än 100-årig naturskog. Naturtyperna i sig är karakteristiska för ett mellansvenskt skogs- och myrlandskap, men det är inte helt vanligt att så många olika miljöer ryms på en så pass begränsad yta som detta reservatsområde. Mångformigheten är en förutsättning för den stora biologiska mångfalden i området.

Skogsbestånden i området är i olika grad påverkade av historisk eller nutida markanvändning, och det är svårt att hitta riktigt urskogsartade delar. Ändå ger framför allt de äldre granbestånden ett slutet och ostört intryck. Till de viktiga strukturerna i Ulvsbomurens skogar hör de gamla och grova träd, i synnerhet av asp, gran och tall, som man ofta stöter på även i ganska enahanda, tydligt skogsbrukspåverkade bestånd. Sådana träd kan ha en rik påväxtflora av mossor, lavar och svampar, varav många bara trivs på ett eller ett par trädslag. Andra arter av kryptogamer och insekter föredrar död ved, och vedfloran och -faunan varierar beroende på trädslag, solexponering, nedbrytningsgrad m.m. Eftersom gamla och grova träd och död ved (inte minst av asp) är bristvaror i dagens rationellt brukade skogslandskap har flera av dessa specialiserade arter blivit allt ovanligare, och många av dem har också hamnat på den svenska rödlistan (se Tabell 1 nedan). För dessa arter är områden som Ulvsbomuren ytterst betydelsefulla som refugier.

Öppna myrar, d.v.s. torvbildande våtmarker med mycket glest eller obefintligt trädskikt, har också stora värden i och med att många arter av bl.a. fåglar, kärlväxter, mossor och svampar är helt och hållet hänvisade till dessa särpräglade miljöer. Det finns visserligen gott om myrar i Västmanland och i andra delar av Mellansverige, men flertalet av dessa är påverkade av bl.a. dikning och körsador, som lett till markavvattning med påföljande snabb igenväxning. Dessutom har verksamheter som slåtter och utmarksbete, som förr bidrog till att hålla myrar öppna, sedan länge upphört. Följaktligen är många av de öppna myrarnas arter, inte minst vissa fåglar som kräver stora ytor med låg vegetation för att häcka, hårt trängda i regionen, vilket gör större, ännu trädfria myrutor som t.ex. delar av Källdalsmossen mycket värdefulla. Den vidsträckta och relativt opåverkade Källdalsmossen ger dessutom en viss vildmarkskänsla.

De två sjöarna bidrar till områdets variationsrikedom, och hyser livsmiljöer för många vatten- och våtmarksanknutna arter av fåglar, insekter m.fl. De stora vattenytorna hjälper också till att upprätthålla ett fuktigt och stabilt lokalklimat, vilket är gynnsamt för många växter och lavar i de omgivande skogarna. Sjöstränderna erbjuder naturliga utsiktspunkter och rastplatser för människor som rör sig i terrängen, och är till hjälp för att orientera sig i området.

Vegetation, flora och fauna

Som nämnts är Ulvsbomurens skogar mycket varierade, och ett påfallande drag i området är det betydande inslaget av lövträd. De vanligaste lövträdslagen är björk,

asp och klibbal, men det finns också mycket rönn, sälg och skogslind. Aspen fyller en särskilt viktig funktion, eftersom åtskilliga ovanliga och rödlistade arter av kryptogamer och insekter är helt eller delvis beroende av gamla, grova och/eller döda exemplar av detta trädslag. Några exempel som påträffats i Ulvsbomuren är aspvedgnagare, asphättemossa, olika gelélavar, lunglav, veckticka, kandelabersvamp, vit vedfingersvamp och stor aspticka. Vissa av dessa kan dock hålla till godo med andra lövträdslag, och exempelvis koralltaggsvamp växer helst på död björk.

Aspen är spridd över nästan hela skogsområdet, men koncentrationer av äldre asp finns bl.a. vid Källdalen, norr om Granramen, kring Ulvramens utloppsdike samt norr och öster om Ulvramen. Aspen och dess följearter har dock en vanskelig situation i dagens Ulvsbomuren. Det ljusälskande trädslaget har sannolikt etablerat sig under en tid då områdets skogar var öppnare än i dag, till följd av bränder, skogsbete, gammaldags skogsbruk och större vattenfluktuationer. Nu när skogarna sluter sig alltmer, trängs och skuggas många gamla aspar av den störningskänsliga men konkurrensstarka granen. Aspens föryngring verkar också vara generellt svag i området, och de asplantor som kommer upp betas ofta ned av bl.a. älg och rådjur. Bävern, som är väl etablerad i området, fäller även grova aspar, men denna verksamhet är begränsad till stränderna av sjöar och vattendrag, och kan dessutom vara gynnsam för aspföryngring genom rotskott.

De äldre barrskogarna hyser också stora värden, och här trivs en rad organismer som behöver lång kontinuitet av mer eller mindre sluten skog med god tillgång på gamla och döda barrträd. På levande gamla granar och/eller tallar växer arter som garnlav, talticka och blomkålssvamp, medan t.ex. bronshjon, vedtrappmossa, kortskafad ärgspik, rosenticka (mycket sällsynt i länet), gräddticka och ullticka föredrar stubbar eller lågor av barrträd i olika stadier av nedbrytning. På marken växer diverse svampar som bildar mykorrhiza med barrträd och därför kräver lång trädkontinuitet, bl.a. flera taggsvampar, spindlingar och vaxskivlingar.

Skogarna i området har även en relativt rik fågelfauna, eftersom här finns såväl rena barrskogsarter (t.ex. pärluggla, tretåig hackspett, tofsmes *Lophophanes cristatus*, svartmes *Periparus ater* och talltita *Poecile montanus*) som arter som gynnas av en hög lövandel (t.ex. järpe, bivråk, sparvuggla, mindre hackspett, gråspett och stjärtmes *Aegithalos caudatus*). Särskilt hackspettar och ugglor gynnas av den goda tillgången på grova träd (för bohål) och död ved (för hackspettarnas föda i form av vedlevande insekter).

Till den stora artrikedomen bidrar att skogarnas karaktär skiftar starkt med markförhållandena. Hällmarker med tunt eller obefintligt jordtäckte har ett glest trädskikt av senvuxen tall, och en mager markflora dominerad av ren- och bägarlavar *Cladonia spp.*, ljung och lingon. På friska moränmarker står vanligen tätare barrskog med varierande dominans av gran och tall, mycket blåbär och lingon i fältskiktet och sammanhängande mosstäcken på marken och över stenblock. I naturskogsartade delar kan man också stöta på exempelvis grönpyrola, tallört och knärot. På näringsrikare och fuktigare marker, bl.a. norr och öster om Ulvramen, växer gran- och blandskog med en på många håll

lundartad flora. Här kan man hitta mer krävande växter som t.ex. blåsippa, vårärt, skogslind, tibast, ormbär och mörk lungört *Pulmonaria obscura*. En speciell typ av skog är den som kommit upp på dikade torvmarker, t.ex. delar av Stormossen och Murmossen. Här är trädskiktet starkt dominerat av tall, dock ofta gles och senvuxen och med ett yngre skikt av björk och gran. Bottenskiktet består huvudsakligen av vit- och björnmossor *Sphagnum* och *Polytrichum spp.*, och i fältskiktet hittar man typiska myrväxter som tuvull *Eriophorum vaginatum*, skvattram *Rhododendron tomentosum*, hjortron *Rubus chamaemorus* och odon *Vaccinium uliginosum*. Slutligen finns, i anslutning till myrar och stränder, olika typer av sumpskog, som är tidvis eller permanent översvämmad och vanligen domineras av björk.

De myrar som inte är helt skogklädda är av lite olika karaktär. Orrmossen är en koncentrisk högmossa, norra delen av Källdalsmossen en excentrisk högmossa, och Granramsmossen till största delen en svagt välvd mosse. Slogmossen, Stormossen, Murmossen och södra delen av Källdalsmossen räknas som topogena (plana) kärr. Bottenskiktet (och torven) i myrarna byggs huvudsakligen upp av olika vitmossor, men i övrigt skiljer sig vegetationen markant åt mellan myrtyperna. Ute på de magra mosseplanen – norra delen av Källdalsmossen är ett gott exempel – dominerar lågvuxna ris som rosling *Andromeda polifolia*, dvärgbjörk *Betula nana*, ljung *Calluna vulgaris*, kråkbär *Empetrum nigrum* och tranbär *Vaccinium oxycoccos*. Tall (mest förkrympta småträd), hjortron och tuvull är också vanliga. I de mest kärrartade delarna, t.ex. på den blöta Slogmossen, är vegetationen märkbart frodigare och mer högvuxen, med flera arter av starr *Carex spp.*, örter som kråklöver *Comarum palustre*, jungfru Marie nycklar och vattenklöver *Menyanthes trifoliata*, samt buskar av pors *Myrica gale*. Liknande växtlighet kan man också finna vid sjöarnas stränder och längs vissa vattendrag. Ett exklusivt florainslag på Källdalsmossen är kung Karls spira, som här har en av sina få förekomster i Västmanlands län.

De öppna myrarna har även ett rikt och intressant djurliv. I synnerhet Källdalsmossen har en häckfågelfauna som ofta förknippas med vidsträckta norrlandsmyrar, med arter som sångsvan, trana, orre, storspov, ljungpipare och grönbena. Här har orrspel med flera tuppar iakttagits även under senare år. På Källdalsmossen flyger också den i länet ovanliga Frejas pärlemorfjäril *Boloria freija*, som är knuten till öppna mossar.

Tyvär har sjösänkingsprojektet, och andra dräneringsföretag under 1800- och 1900-talen, medfört att främst tall och björk på kort tid kunnat vandra längre ut på myrarna och växa sig högre. Vissa myrar, t.ex. Murmossen, har så gott som helt växt igen under senare delen av 1900-talet, och även på Källdalsmossen har de öppna ytorna krympt. Väddnätfjäril *Euphydryas aurinia*, som är rödlistad som VU (Sårbar) samt utpekad i EU:s art- och habitatdirektiv, hade ännu på 1980-talet en stabil förekomst på Källdalsmossen. Vid eftersök ca 20 år senare kunde fjärilen inte återfinnas; sannolikt har den försvunnit till följd av igenväxningen på lokalen (Lindmark 2008).

Datum
2017-11-07Dnr
511-4129-12

Även de två sjöarna ger något skilda intryck. Både Granramen och Ulvramen är grunda och näringsfattiga sjöar med svagt surt vatten och höga halter av löst organiskt kol, vilket avspeglar den rika förekomsten av torv i omgivningarna (Axnér 2008). Granramen, som till stor del omges av torvmarker, ser fattig ut, med smala bälten av bl.a. starr, vattenklöver, vass *Phragmites australis* och säv *Schoenoplectus lacustris* längs stränderna. I den långsträckt Ulvramen däremot, som har mer moränmark längs stränderna, växer vegetationen långt ut i sjön, är frodigare och har större inslag av vass, kaveldun *Typha* och olika örter. Här finns också fågelarter som trivs i vida vassbälten, såsom vattenrall *Rallus aquaticus*, rörsångare *Acrocephalus scirpaceus* och den rödlistade sävsparven. Andra fåglar som häckar vid Ulvramens stränder är t.ex. sångsvan, trana, grönben, enkelbeckasin *Gallinago gallinago* och fisktärna. Storlom häckar troligen inte här, men ses ibland födosöka i sjön.

I övrigt är livet i Granramen och Ulvramen dåligt känt, men i båda sjöarna har dykarskalbaggen bred paljettdykare, som är listad i EU:s art- och habitatdirektiv, påträffats, och i Ulvramen dessutom den likaledes EU-listade bredkantade dykaren. Sjöarna är också viktiga som lekplatser för groddjur. Tidigare har abborre och gädda satts ut i sjöarna, och i dag finns bestånd av båda arterna. Enligt uppgift ska här även finnas sutare *Tinca tinca*.

Tabell 1. Naturvårdsintressanta arter som kan påträffas i reservatsområdet Ulvsbomuren. De fågelarter som listas är sådana som häckar/regelbundet uppehåller sig i området. Kategorier för rödlistade arter (ArtDatabanken 2015): **VU** - Sårbar; **NT** - Nära hotad. **EU**: art utpekad i EU:s art- och habitatdirektiv resp. fågeldirektiv. **§**: fridlyst art. **S**: signalart enligt Skogsvårdsorganisationen (Skogsstyrelsen 2005).

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori
FÅGLAR		
<i>Accipiter gentilis</i>	duvhök	NT
<i>Aegolius funereus</i>	pärluggla	EU
<i>Anthus pratensis</i>	ängspiplärka	NT
<i>Cygnus cygnus</i>	sångsvan	EU
<i>Dendrocopos minor</i>	mindre hackspett	NT
<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	NT, EU
<i>Emberiza schoeniclus</i>	sävsparv	VU
<i>Gavia arctica</i>	storlom	EU
<i>Glaucidium passerinum</i>	sparvuggla	EU
<i>Grus grus</i>	trana	EU
<i>Lanius collurio</i>	törnskata	EU
<i>Lyrurus (Tetrao) tetrix</i>	orre	EU
<i>Numenius arquata</i>	storspov	NT
<i>Pernis apivorus</i>	bivräk	NT, EU
<i>Picoides tridactylus</i>	tretåig hackspett	NT, EU
<i>Picus canus</i>	gråspett	EU
<i>P. viridis</i>	gröngöling	NT
<i>Pluvialis apricaria</i>	ljungpipare	EU
<i>Sterna hirundo</i>	fisktärna	EU
<i>Tetrao urogallus</i>	tjäder	EU

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Tetrastes (Bonasa) bonasia
Tringa glareola

järpe EU
grönbenä EU

GRODDJUR

Bufo bufo
Rana arvalis
R. temporaria

vanlig padda §
åkergröda §
vanlig gröda §

INSEKTER

Anobium thomsoni
Callidium coriaceum
Dytiscus latissimus
Graphoderes bilineatus
Orchesia fasciata
Pediacus depressus
Ptilinus fuscus
Scardia boletella
Tomicus minor

Thomsons trägnagare S
bronsjon S
bredkantad (bred gulbrämrad) dykare EU, §
bred paljettdykare EU, §
gulbandad brunbagge NT
plattbagge-art VU
aspvedgnagare S
jättesvampmal NT, S
mindre mägborre S

KÄRLVÄXTER

Calla palustris
Carex loliacea
Corallorhiza trifida
Dactylorhiza maculata ssp. maculata
Daphne mezereum
Goodyera repens
Hepatica nobilis
Huperzia selago
Hypochaeris maculata
Lathyrus vernus
Lycopodium annotinum
L. clavatum
L. complanatum
Moneses uniflora
Paris quadrifolia
Pedicularis sceptrum-carolinum
Platanthera bifolia
Pyrola chlorantha
Tilia cordata

missne S
repestarr S
korallrot §, S
jungfru Marie nycklar §, S
tibast S
knärot NT, §, S
blåsippa §, S
lopplummer §
slätterfibbla VU
vårärt S
revlummer §
mattlummer §
plattlummer §, S
ögonpyrola S
ormbär S
kung Karls spira §
nattviol §
grönpyrola S
skogslind S

MOSSOR

Anastrophyllum hellerianum
Buxbaumia viridis
Dicranum flagellare
Herzogiella seligeri
Hylocomiastrum umbratum
Leucobryum glaucum
Neckera complanata
Nowellia curvifolia
Porella sp.
Sphagnum quinquefarium
S. wulfianum

vedtrappmossa NT, S
grön sköldmossa EU, §, S
flagellkvastmossa S
stubbpretmossa S
mörk husmossa S
blåmossa S
platt fjädermossa S
långfliksmossa S
porella-art S
kantvitmossa S
bollvitmossa S

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

LAVAR

<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT, S
<i>Bryoria furcellata</i>	nästlav	S
<i>Calicium parvum</i>	liten spiklav	S
<i>Carbonicola (Hypocenomyce) anthracophila</i>	kolflarnlav	NT, S
<i>Chaenotheca brachypoda</i>	gulnål	S
<i>C. chlorella</i>	kornig nållav	S
<i>C. gracillima</i>	brunpudrad nållav	NT, S
<i>Collema furfuraceum</i>	stiftgelélav	NT, S
<i>C. nigrescens</i>	läderlappslav	NT, S
<i>C. subnigrescens</i>	aspgelélav	NT, S
<i>Leptogium saturninum</i>	skinnlav	S
<i>Lobaria pulmonaria</i>	lunglav	NT, S
<i>Microcalicium ahlneri</i>	kortskaftad ärgspik	NT, S
<i>Nephroma parile</i>	bårdlav	S
<i>N. bellum</i>	stuplav	S
<i>Parmeliella triptophylla</i>	korallblylav	S
<i>Ramalina sinensis</i>	småflikig brosklav	NT, S
<i>Scytinium (Leptogium) teretiusculum</i>	dvärgtufs	S

SVAMPAR

<i>Antrodia macra</i>	videticka	NT
<i>A. pulvinascens</i>	veckticka	NT, S
<i>Artomyces pyxidatus</i>	kandelabersvamp	NT, S
<i>Bankera violascens (cinerea)</i>	grantaggsvamp	NT, S
<i>Calocera glossoides</i>	gullklubba	NT
<i>Climacocystis borealis</i>	trådticka	S
<i>Cortinarius agathosmus</i>	vitterspindling	NT
<i>C. aureopulverulentus</i>	puderspindling	NT, S
<i>C. cagei</i>	lövängsspindling	VU
<i>C. fraudulosus</i>	granrotpindling	VU
<i>C. glaucopus</i>	strimspindling	S
<i>C. ionophyllus</i>	rutspindling	NT
<i>C. percomis</i>	kryddspindling	S
<i>C. populinus</i>	poppelspindling	NT
<i>C. rubicundulus</i>	gulnande spindling	S
<i>C. venetus</i>	olivspindling	S
<i>Craterellus lutescens (Cantharellus aurora)</i>	rödgul trumpetsvamp	S
<i>Elaphocordyceps (Cordyceps) ophioglossoides</i>	smal svampklubba	S
<i>Fomitopsis rosea</i>	rosenticka	NT, S
<i>Geastrum pectinatum</i>	kamjordstjärna	S
<i>Geoglossum fallax</i>	fjällig jordtunga	S
<i>Hericium coralloides</i>	koralltaggsvamp	NT, S
<i>Hydnellum conrescens</i>	zontaggsvamp	S
<i>H. ferrugineum</i>	dropptaggsvamp	S
<i>H. peckii</i>	skarp dropptaggsvamp	S
<i>H. suaveolens</i>	dofttaggsvamp	NT, S
<i>Hygrocybe cantharellus</i>	kantarellvaxskivling	S
<i>H. ceracea</i>	spröd vaxskivling	S
<i>H. conica</i>	toppvaxskivling	S

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

<i>H. reidii</i>	honungsvaxskivling	S
<i>Inonotus rheades</i>	rävticka	S
<i>Irpicodon pendulus</i>	vintertagging	NT, S
<i>Lactarius lignyotus</i>	sotriska	S
<i>L. scrobiculatus</i>	svavelriska	S
<i>L. volemus</i>	mandelriska	S
<i>Lentaria epichnoa</i>	vit vedfingersvamp	NT, S
<i>Leptoporus mollis</i>	kötticka	NT, S
<i>Oxyporus corticola</i>	barkticka	S
<i>Perenniporia subacida</i>	gräddticka	VU, S
<i>Phaeolus Schweinitzii</i>	grovticka	S
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	NT, S
<i>P. ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT, S
<i>P. pini</i>	tallticka	NT, S
<i>P. populicola</i>	stor aspticka	NT, S
<i>P. viticola</i>	vedticka	S
<i>Phellodon connatus</i>	svartvit taggsvamp	NT
<i>P. niger</i>	svart taggsvamp	NT, S
<i>Radulodon erikssonii</i>	asptagging	VU
<i>Ramaria lutea</i>	gulfingersvamp	VU, S
<i>R. testaceoflava</i>	gultoppig fingersvamp	NT, S
<i>Russula aurea</i>	guldkremla	S
<i>Sarcodon squamosus</i>	motaggsvamp	NT, S
<i>Sparassis crispa</i>	blomkålssvamp	S
<i>Spongiporus undosus</i>	vågticka	VU

Beskrivning av skötselområden

Skötselområde 1: Barr- och sumpskogar

Detta skötselområde omfattar i stort sett de skogsbestånd som inte har betydande inslag av asp, d.v.s. barrskogar på fastmark, äldre myrskogar som vanligen domineras av tall, samt olika, vanligtvis björkdominerade, typer av sumpskog. De skyddsvärda arter som finns här är gynnade av lång trädkontinuitet med ansamling av död ved och stora inslag av gamla träd. Många kräver också blöta miljöer med ett fuktigt och stabilt lokalklimat. Trädskiktets förnygring drivs av inre dynamik och naturliga störningar.

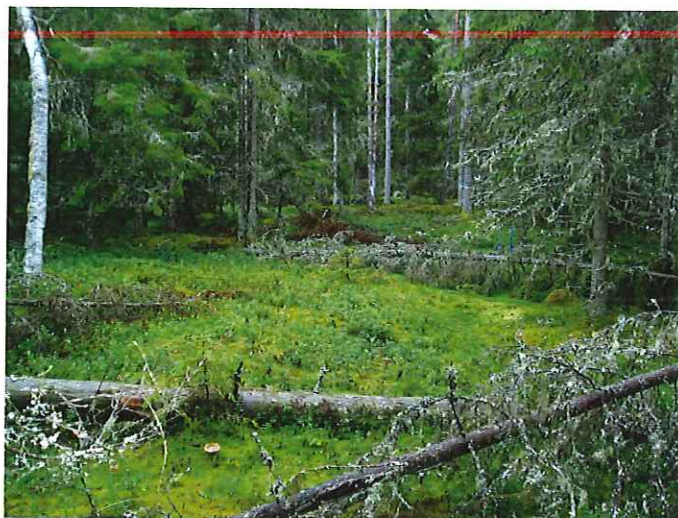

Fig. 2. Äldre granskog på Öja (mellan sjöarna).

Fig. 3. Myrskog på Stormossen.

Skötselområde 2: Asprika skogar

Detta skötselområde är inte helt lätt att avgränsa från det föregående, eftersom det finns spridda förekomster av asp och aspbberoende arter över stora delar av reservatet, liksom det finns höga värden associerade med barrträd även i asprika skogar. Åtgärder för att gynna asp, d.v.s. åtgärder för att minska konkurrensen från gran och skapa ett luckigare trädskikt, bör därför inriktas på de delar där det finns större koncentrationer av äldre aspar och aspbestånd, t.ex. norr och öster om Ulvramen och nordost om Stormossen.

Fig. 4. Grov, nyligen död asp med rätvicka.

Skötselområde 3: Aspföryngringsytor

Skötselområdet omfattar de hyggen i norra delen av reservatet där många äldre lövträd, framför allt asp men även björk och skogslind, har sparats (se under *Nuvarande mark- och vattenanvändning*). Hyggena är i dag 15-20 år gamla, aspföryngringen är dålig och mycket gran växer upp. Det vore bra om dessa hyggen kunde tjäna som utgångspunkter för föryngring av asp och därmed säkerställande av trädslagets fortlevnad i området. Detta kräver dock stora insatser i form av bekämpning av gran och annan konkurrerande vegetation, för att främja etablering och tillväxt av nya asplantor. Man kan också behöva stängsla in hyggen för att hålla borta klövvilt, som gärna betar just asplantor.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Fig. 5. Hygge med mycket kvarlämnad asp och annat löv.

Skötselområde 4: Öppna myrmarker

Skötselområdet omfattar de till stor del öppna myrområdena Slogmossen-Orrmossen, Stormossen, Granramsmossen och Källdalsmossen. Tidigare dikningar i kombination med upphörd hävd har resulterat i att stora myrtytor håller på att växa igen med framför allt tall och björk, vilket missgynnar många arter av t.ex. fåglar. Den bästa åtgärden för att hejda denna utveckling vore att försöka åstadkomma en mer naturlig hydrologi, vilket skulle kunna göras genom att lägga igen diken som fortfarande bedöms ha avvattnande effekt. Det är dock svårt att hitta diken som kan läggas igen utan att marker och vägar utanför reservatet riskerar att påverkas av förhöjda vattennivåer. Därför måste den viktigaste insatsen bli att så långt möjligt bekämpa igenväxningsvegetation på de myrtytor som fortfarande är någorlunda öppna, genom återkommande avverkning och röjning av småträd och sly.

Fig. 6. Källdalsmossen, med bl.a. dvärgbjörk i förgrunden och talluppslag i bakgrunden.

Även detta skötselområde kan vara svårt att avgränsa från Skötselområde 1, eftersom igenväxningen i vissa delar gått så långt att värden knutna till äldre myrskog har börjat utvecklas. Dämning av diken kan dock antas vara positivt för naturvärden även i andra skötselområden, framför allt i sumpskogar och mossetallskogar. Även asp och andra lövträd skulle sannolikt gynnas, eftersom konkurrenten gran inte tål den vattennivåhöjning som på många platser blir resultatet av dikesdämning. Detta kan man i dag se t.ex. längs Ulvramens stränder, där bävern genom att dämna i sjöns utloppsdike har orsakat översvämningar som på kort tid dödat stora arealer granskog i alla åldrar.

Fig. 7. Dränkt granplantering vid Ulvramen.

Skötselområde 5: Gammal tomtmark

Skötselområdet utgörs av Källdalens ödetoarp med kulturlämningar (se 3.5 *Kulturhistoriska bevarandevärden*). Området har länge varit övergivet, men tomtmarken är fortfarande fullt skönjbar. Det skulle gynna såväl naturvärden (t.ex. arter knutna till gamla eller döda, ljusexponerade lövträd) som kulturhistoriska värden (t.ex. husgrunder och odlingsrösen) om området bibehöll något av karaktären av öppen tomtmark. Innan reservatsbildningen gjorde Skogsstyrelsen och Stora Enso i samråd med Länsstyrelsen stora insatser genom att avverka uppvuxen gran på tomten, samt befria kulturlämningar från igenväxningsvegetation. Sådana insatser behöver göras återkommande för att hålla området öppet.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Fig. 8. Källdalen efter kulturvårdande åtgärder.

Skötselområde 6: Sjöar

Skötselområdet utgörs av sjöarna Granramen och Ulvramen, inklusive vatten- och strandvegetation. Vattenkvaliteten är god, och något tydligt hot mot sjöarnas biologiska mångfald kan inte urskiljas i dagsläget. Inga åtgärder bedöms här vara nödvändiga.

Fig. 9. Granramen.

3.5 Kulturhistoriska bevarandevärden

Landskapet i området har givetvis präglats av människans olika verksamheter genom årtusendena. Lövrikedomen i skogarna samt de ännu mer eller mindre öppna myrarna är i hög grad resultat av äldre tiders extensiva markutnyttjande i form av plockhuggning, betesdrift, slåtter, kolning och odling av smååkrar. Sjösänkningarna har förstås också bidragit till att forma naturen, men delvis i motsatt riktning mot tidigare markanvändning.

I området finns flera registrerade kulturhistoriska lämningar, varav den i dag tydligaste är Källdalens torpområde (RAÄ-nummer: Ramnäs 99:1). Den gamla tomten är än i dag fullt synlig, med röjda gräsytor, åldrade fruktträd, syrenhäck samt en större ekonomibyggnad, delvis byggd i slaggsten. Här finns även fyra husgrunder, en jordkällare och flera röjningsrösen. Ekonomibyggnaden, som troligen är uppförd under sent 1800-tal, innehåller bl.a. djurbås och höloft.

Fig. 10. Husgrund i Källdalen.

Kring Ulvramens norra ände finns också en koncentration av kulturlämningar, varav vallanläggningen på Kungsholmen (Ramnäs 20:1) är den mest kända. Mitt emot Kungsholmen, vid Ulvramens östra strand, finns en stensträng av oklar funktion och ålder (Ramnäs 159:1). Det ska också finnas rester av ett vadvägg, uppbyggt av stenar, mellan vallanläggningen och stensträngen (Surahammars kommun 1987). Ca 300 m söderut, på Ulvramens östra sida, finns en halvcirkelformad stensträng (Ramnäs 160:1) som kan ha samband med ovan nämnda lämningar. Strax nordost om denna ligger den ovan nämnda fyndplatsen för en stenyxa (Ramnäs 102:1), samt en rektangulär jordvall som enligt traditionen är platsen för en gammal kyrka, men som sannolikt är rester av en kolmila (Ramnäs 101:1). Ca 80 m nordost om Ulvramens nordände finns ett förmodat röjningsröse (Ramnäs 162:1), och ytterligare ca 90 m mot nordost en stor grop i marken av oklar funktion och ålder (Ramnäs 162:2). Flera liknande, oregistrerade lämningar finns på andra platser norr och öster om Ulvramen. Dessa lämningar är svårtolkade, och numera inte särskilt iögonfallande. De har också till stor del skadats av uppväxande skog och olika former av markanvändning.

Äldre tiders verksamheter ger ytterligare en dimension till reservatets värden, och är en stor del av förklaringen till att områdets natur fått den karaktär den har i dag. Det är därför, av pedagogiska skäl, önskvärt att kulturlämningar som fortfarande är någorlunda synliga i terrängen befrias från skymmande och skadlig igenväxningsvegetation. De registrerade kulturlämningar som bör vara aktuella för att lyfta fram på det här sättet är markerade i karta, bilaga 2.2, men vissa

oregistrerade lämningar kan också vara väl värda att vårda. Källdalens torpområde har här högst prioritet.

Området kring Ulvsbomurens by, inklusive Kungsholmen, är utpekad i Surahammars kommuns kulturminnesvårdsprogram (1987) samt i Länsstyrelsens program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (1991), på grundval av bl.a. det ålderdomliga kulturlandskapet med fornlämningar.

3.6 Intressen för friluftsliv

Ulvsbomuren ligger nära Ramnäs tätort, och i direkt anslutning till bilvägar samt till Bruksleden. Reservatet kan därför betraktas som förhållandevis lättillgängligt för allmänheten. För friluftslivet har de stora sammanhängande myr- och skogsmiljöerna i anslutning till de båda sjöarna stora upplevelsevärden, med vacker, relativt ostörd natur och ett rikt fågelliv.

Man kan ta sig in i reservatet till fots norrifrån från Ulvsbomurens by, som nås via bilvägar från väg 66 eller väg 233, eller via Bruksleden (se karta, bilaga 2.2). Man kan också stanna längs nämnda bilväg från väg 233, vid gården Muren med tillhörande naturbetesmarker, ängar och åkrar, som är ett område av riksintresse för naturvården. Kring Muren finns ett stycke ålderdomligt kulturlandskap med bl.a. en rik, hävdgynnad flora. Strax norr om gården finns en parkeringsficka, en rastplats samt en informationstavla om Muren. Härifrån kan man ta sig in i reservatet till fots via en traktorväg i västlig riktning. Vägen övergår efter ca 500 meter i en knappt synlig stig som går fram till en hällmark vid Ulvramens östra strand. Härifrån har man en fin utsikt över sjön. Knappt 300 m i nordnordvästlig riktning från nämnda hällmark finns i strandkanten en flat stenhäll, som ofta nyttjas av ornitologer som utsiktspunkt.

Det går även att nå reservatet via skogsbilvägar söderifrån, bl.a. en som går förbi Källdalen.

PLANDEL

4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i sex skötselområden. För karta över skötselområdena, se bilaga 2.1. För karta över registrerade kulturlämningar samt anordningar för friluftslivet, se bilaga 2.2.

Skötselområde 1: Barr- och sumpskogar, ca 200 ha.

Bevarandemål

Skötselområdet utgörs till övervägande delen av gammal skog av olika typer beroende på lokalklimat, jordmån och markfuktighet, t.ex. hållmarkstallskog, granskog, blandskog, mossetallskog och lövsumpskog. Trädsikten har naturlig artsammansättning och är naturligt föryngrade och olikåldriga. Det finns gott om gamla och grova träd samt död ved i olika nedbrytningsstadier. Områdets hydrologi är intakt. Arter knutna till kontinuitetsskog, gamla träd och/eller död ved, t.ex. järpe, knärot, vårärt, vedtrappmossa, brunpudrad nållav, ullticka och olika marktaggsvampar, finns i livskraftiga bestånd. Kulturlämningar i området bevaras och är väl synliga i terrängen.

Skötselåtgärder

- Skötselområdet lämnas i huvudsak för fri utveckling.
- Avvattnande diken läggs igen där så är lämpligt. Diken som kan läggas igen är markerade i karta, bilaga 2.1. Även andra diken, som inte syns i karta, kan möjligen lämpa sig för igenläggning.
- Vallanläggningen på Kungsholmen hålls så långt möjligt fri från igenväxningsvegetation. Buskar, sly och träd som växer på fornlämningen röjs/avverkas vid behov, och ev. död ved som ligger på lämningen avlägsnas. De äldre aspar och tallar som står på lämningen ska dock få stå kvar. Avverkat material och död ved läggs upp på lämpliga platser inom skötselområdet.

Skötselområde 2: Asprika skogar, ca 54 ha.

Bevarandemål

Skötselområdet utgörs av naturligt föryngrade skogsbestånd som domineras av asp eller har betydande inslag av asp, gärna också andra lövträd såsom björk, skogslind och sälg. Asp finns i alla åldrar och grovlekar, och det finns gott om gamla och grova aspar samt död aspved i olika nedbrytningsstadier. Äldre aspar och aspbestånd trängs inte av konkurrerande trädslag, i synnerhet gran. Områdets hydrologi är intakt. Arter knutna till äldre, lövrik skog, gammal, grov asp och/eller död aspved, t.ex. mindre hackspett, gelélavar, lunglav, veckticka, kandelabersvamp och stor aspticka, finns i livskraftiga bestånd. Kulturlämningar i området bevaras och är väl synliga i terrängen.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Skötselåtgärder

- Granar och, om nödvändigt, träd av andra arter som växer nära inpå äldre aspar och aspbestånd (förslagsvis inom 5 m radie) avverkas eller ringbarkas, beroende på vad som är lämpligast i det enskilda fallet. Avverkat material lämnas på plats, om möjligt i högar kring de friställda träden för att försvåra för bäver och klövvilt att komma åt vuxna aspar och ev. aspföryngring.
- Ung gran i och kring aspbestånd röjs vid behov.
- Ovanstående åtgärder bör genomföras under höst-vinter.
- Åtgärder undviks i skogspartier med höga värden knutna till gran, liksom i sumpskogar och andra våtmarker med slutet trädskikt.
- Kulturlämningar hålls så långt möjligt fria från igenväxningsvegetation och död ved, på liknande sätt som vallanläggningen i Skötselområde 1 (se ovan).

Skötselområde 3: Aspföryngringsytor, ca 10 ha.

Bevarandemål

Skötselområdets trädskikt domineras av asp och andra lövträd, t.ex. björk och skogslind. Aspen har god föryngring, och unga aspar har möjlighet att uppnå betesfri höjd. Det finns gott om gamla och grova aspar och andra lövträd, samt död asp- och annan lövved i olika nedbrytningsstadier. Arter knutna till gammal, grov asp och/eller död aspved finns i livskraftiga bestånd. Kulturlämningar i området bevaras och är väl synliga i terrängen.

Skötselåtgärder

- Initialt kan aspföryngringsytor, eller delar av ytor, stängslas in om det bedöms möjligt, för att hindra klövvilt från att komma åt aspplantorna.
- All gran, om nödvändigt också ung björk, röjs/avverkas initialt, därefter vid behov. Avverkat material lämnas på plats.
- När det yngre trädskiktet i en föryngringsyta domineras av aspar som uppnått betesfri höjd (3-5 m), kan ev. stängsel runt ytan tas bort. Ytan övergår då till Skötselområde 2.
- Kulturlämningar hålls så långt möjligt fria från igenväxningsvegetation och död ved, på liknande sätt som vallanläggningen i Skötselområde 1 (se ovan).

Skötselområde 4: Öppna myrmarker, ca 82 ha.

Bevarandemål

Skötselområdet utgörs huvudsakligen av myrutor utan, eller med mycket glesa, träd- och buskskikt (< 30 % krontäckning). Områdets hydrologi är så långt möjligt återställd, och myrarna präglas av hydromorfologiska strukturer såsom tuvor, höljor, fastmattor och lösbottnar. Bottensikten domineras av vitmossor, fältskikten av olika ris eller starr. Skadlig igenväxningsvegetation saknas eller har

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

mycket liten utbredning. Arter knutna till öppna myrar, t.ex. ängsplärka, orre, storspov, ljungräp och grönbena, finns i livskraftiga populationer.

Skötselåtgärder

- Öppna och delvis trädklädda myrtytor hålls i största möjliga utsträckning fria från högvuxen vedvegetation. Sly och träd av t.ex. tall, björk och gran röjs/avverkas initialt, därefter vid behov. Avverkat material läggs upp på lämpliga platser i närliggande skogsbestånd. Dessa åtgärder bör genomföras under höst-vinter.
- Om prioriteringar måste göras mellan myrtytor vid bekämpning av igenväxningsvegetation, bör Källdalsmossen ha högsta prioritet.
- Avvattningarna diken läggs igen där så är lämpligt, om det kan ske utan att marker utanför reservatet påverkas.

Skötselområde 5: Gammal tomtmark, ca 2 ha.

Bevarandemål

Skötselområdet domineras av öppen-halvöppen gräsmark med inslag av gamla och döda fruktträd och andra lövträd, huvudsakligen asp och björk. Det finns även inslag av andra kvarstående kulturväxter, t.ex. syren, samt arter knutna till gamla och grova aspar och andra lövträd, t.ex. skinnlav och bårdlav. Kulturlämningar i området bevaras och är väl synliga i terrängen.

Skötselåtgärder

- Buskar, sly, unga träd och högvuxna örter som växer på gräsmark och på kulturlämningar, röjs vid behov. Avröjt material läggs upp i skogen söder om skötselområdet.
- Äldre och grova lövträd sparas, liksom kvarstående kulturväxter såsom fruktträd och gamla syrenbuskar.
- Ev. döda lövträd lämnas på plats, men träd som fallit på kulturlämning flyttas.
- Ovanstående åtgärder bör genomföras under höst-vinter.

Skötselområde 6: Sjöar, ca 88 ha.

Bevarandemål

De två sjöarna, Granramen och Ulvramen, är fortsatt näringsfattiga och svagt sura. De har både stora öppna vattenytor och riklig vattenvegetation längs stränderna. Sjöarna har ett rikt fågelliv, med häckande arter som t.ex. sångsvan, fisktärna och sävsparv. Det finns livskraftiga populationer av bredkantad dykare och bred paljettdykare.

Skötselåtgärder

- Skötselområdet lämnas för fri utveckling.

Friluftsliv

Bevarandemål

Allmänheten kan nå reservatet med bil och till fots, och reservatsområdet är tydligt utmärkt i terrängen. Besökare informeras om gällande föreskrifter samt om reservatets naturvärden och kulturhistoriska värden, och har goda möjligheter att ta del av reservatets upplevelsevärden.

Skötselåtgärder

- Reservatets gräns markeras i terrängen.
- Informationstavlor och besöksparkeringar anordnas på lämpliga platser enligt karta, bilaga 2.2.
- Rastplatser med bord och bänkar anordnas på lämpliga platser enligt karta, bilaga 2.2.
- Vandringsleder markeras längs lämpliga sträckor enligt karta, bilaga 2.2. Två leder går fram till rastplatser, och en led går fram till en flat stenhäll vid Ulvramens östra strand som kan nyttjas som utsiktspunkt vid t.ex. fågelskådning. Vid behov anläggs spänger över blöta marker.
- Vägvisningsskyltar till reservatet från väg 66 och väg 233 sätts upp på lämpliga platser.
- Gränsmarkering samt anordningar för friluftslivet underhålls vid behov.

5. Uppföljning och tillsyn

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att dokumentera utförda skötselåtgärder, samt bedöma om dessa leder till att bevarandemålen uppfylls.

5.2 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs regelbundet. Uppföljning av bevarandemål ska ske genom standardiserade inventeringar.

5.3 Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för att tillsyn sker inom området.

6. Kostnader och finansiering

Alla i planen redovisade åtgärder bekostas av offentliga medel. Även andra finansiärer, exempelvis fonder eller stiftelser, kan bli aktuella. Dessa medel ska i så fall administreras av Länsstyrelsen.

7. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Enligt styckena 4 och 5.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Tabell 2. Intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Högre prioritet; (3) Lägre prioritet.

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prio
Gränsmarkering	Snarast		1
Informationstavlor	Snarast	Se bilaga 2.2	1
Besöksparkeringar	Snarast	Se bilaga 2.2	1
Rastplatser	Snarast	Se bilaga 2.2	1
Vandringsleder (vid behov spänger)	Snarast	Se bilaga 2.2	1
Vägvisare till reservatet	Snarast		2
Igenläggning av diken	Snarast	1, om möjligt 4	1
Friställning av äldre aspar	Snarast, därefter vid behov	2, 3	1
Röjning/avverkning av gran i aspbestånd och aspförnygringsytor	Snarast, därefter vid behov	2, 3	1
Ev. stängsling av aspförnygringsytor	Snarast	3	2
Bekämpning av igenväxningsvegetation på Källdalsmossen	Snarast, därefter vid behov	4	1
Bekämpning av igenväxningsvegetation på övriga öppna myrar	Snarast, därefter vid behov	4	2
Röjning av igenväxningsvegetation på gammal tomtmark	Vid behov	5	1
Vård av kulturlämningar	Snarast, därefter vid behov	1, 2, 3, 5	2
Underhåll av gränsmarkering, ev. stängsel samt anordningar för friluftslivet	Vid behov		1
Uppföljning av utförda skötselåtgärder	Efter åtgärd	Samtliga	1
Uppföljning av bevarandemål	Minst vart 12:e år	Samtliga	3

8. Referenser

ArtDatabanken 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hedgren O., Wikars L.-O. & Hansson J. 2010. *Vedskalbaggar och andra insekter i tallskogar i Västmanlands län*. Länsstyrelsen i Västmanlands län, rapport 2010:3.

Lindmark H. 2008. *Inventering av vädnnätffäril (Euphydryas aurinia) i Västmanlands län 2007*. Länsstyrelsen i Västmanlands län, rapport 2008:7.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

- Länsstyrelsen i Västmanlands län 1980. *Surahammars kommun – Översiktlig naturinventering. 1. Allmän del*. Meddelande 1980:4.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län 1985. *Naturvårdsplan för Västmanlands län*. Meddelande 1985:19.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län 1991. *Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden*. Meddelande 1991:5.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län 1993. *Våtmarker i Västmanlands län*.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län & Skogsstyrelsen 2006. *Strategi för formellt skydd av skog i Västmanlands län*. Beslut 2006-04-24, dnr Lst 511-2798-04, Sks 675/06 7.71/S.
- Marklund S. 2015. *Inventering av vedskalbaggar på asp i Västmanland 2015*. Länsstyrelsen i Västmanlands län.
- Nitare J. (red.) 2005. *Signalarter – Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer*. 3:e uppl. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.
- Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen 2001. *Biotopskyddsområde på fastigheterna Ulvsbomuren 1:3 och Ramnäs Bruk 2:1 i Surahammars kommun*. Beslut 2001-07-02, dnr 153/01 4.40.
- Strömvall L. 2015. *Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 – En kartläggning av oskyddade naturvärden i Västmanland*. Länsstyrelsen i Västmanlands län, rapport 2015:18.
- Surahammars kommun 1987. *Kulturminnesvårdsprogram Surahammars kommun*.
- Walldén B. 1964. *Redogörelse för översiktlig naturinventering i Västmanlands län*. Länsstyrelsen i Västmanlands län.
- Wikars L.-O. & Hedenås H. 2010. *Åtgärdsprogram för hotade arter på asp i Norrland 2010-2014*. Naturvårdsverket, rapport 6393.
- Övriga källor
- ArtDatabanken. Artfakta, <http://artfakta.artdatabanken.se>.
- ArtDatabanken. Artportalen, <http://www.artportalen.se>.
- Axnér J. 2008. *Granramen och Ulvramen*. Inventeringsrapport. Länsstyrelsen i Västmanlands län.
- Lantmäterimyndigheterna 1784. *Charta öfver Olsbomuren och afgjerda hemmanet Sand [...] författad och delad åhren 1782 och 1783*. Akt 19-RAM-30.
- Lantmäterimyndigheterna 1878. *Karta öfver alla egorna till Ulfsbomuren [...] upprättad vid laga skifte år 1877*. Akt 19-RAM-77.
- Lantmäterimyndigheterna 1920. *Sjösänkingsföretaget Djupramen - Ulframen - Granramen i Ramnäs socken, Västmanlands län*. Akt 19-RAM-104.

Datum
2017-11-07

Dnr
511-4129-12

Lantmäteristytelsen 1713. *Geometrisk delineation och beskrifning öfwer Olofsbo mühren och torpet Sand [...] affattad anno 1713*. Ramnäs socken Ulvsbomuren nr 1.

Lantmäteristytelsen 1774. *Charta öfver Norrby byes större skogsmarck [...] författad för delning skull år 1775*. Ramnäs socken Norrby nr 1-4.

Larsson S., Ramnäs-Virsbo Naturklubb. Muntlig information.

Lundmark R. 2007-09. Inventeringsrapporter från Ulvsbomuren. Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Länsstyrelsen i Västmanlands län 1999. *Område av riksintresse för naturvård i Västmanlands län* (NRO 19043, Muren). Registerblad 1999-04-23.

Naturskyddsföreningen Surahammar. Information i remissyttrande.

Naturvårdsverket. Vägledningar om Natura 2000 i Sverige,
<http://www.naturvardsverket.se/>.

Rikets allmänna kartverk 1905-11. Häradsökonomiska kartan, skala 1:20 000.

Rikets allmänna kartverk 1963-64. Ökonomiska kartan, skala 1:10 000.

Riksantikvarieämbetet. Fornsök, <http://www.fmis.raa.se/>.

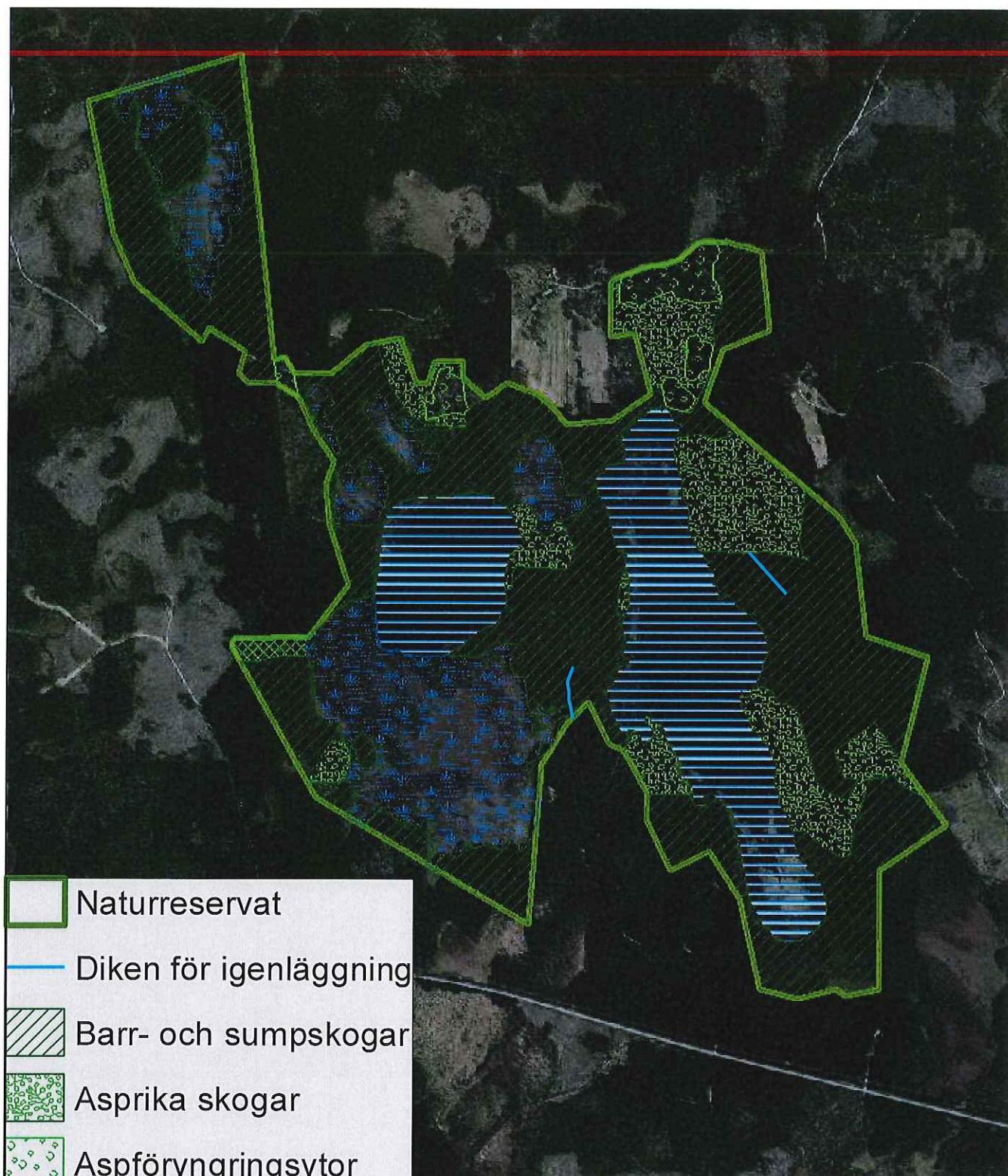
Skogsstyrelsen. Skogens pärlor, <http://www.skogsstyrelsen.se/>.

Stora Skog AB, Enköpings skogsförvaltning, & Nils Runnéus Minnesfond 1991.
Avtal om skogsvård i asprik skog öster om Ulvramen ("Runnéus aspskog").

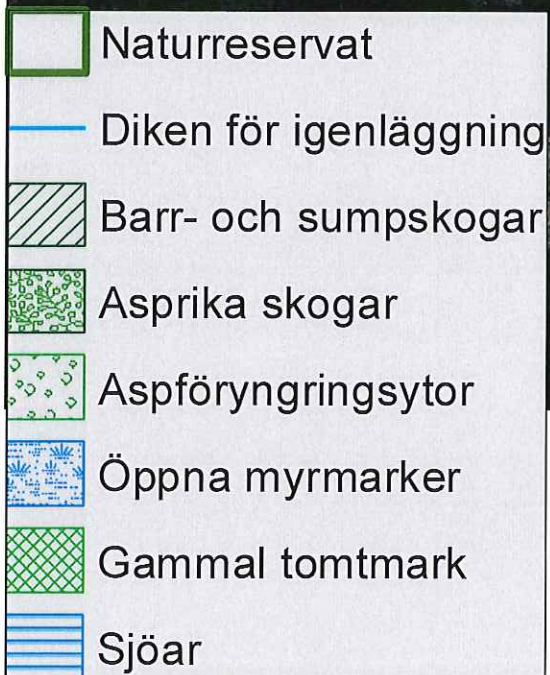
Bilagor

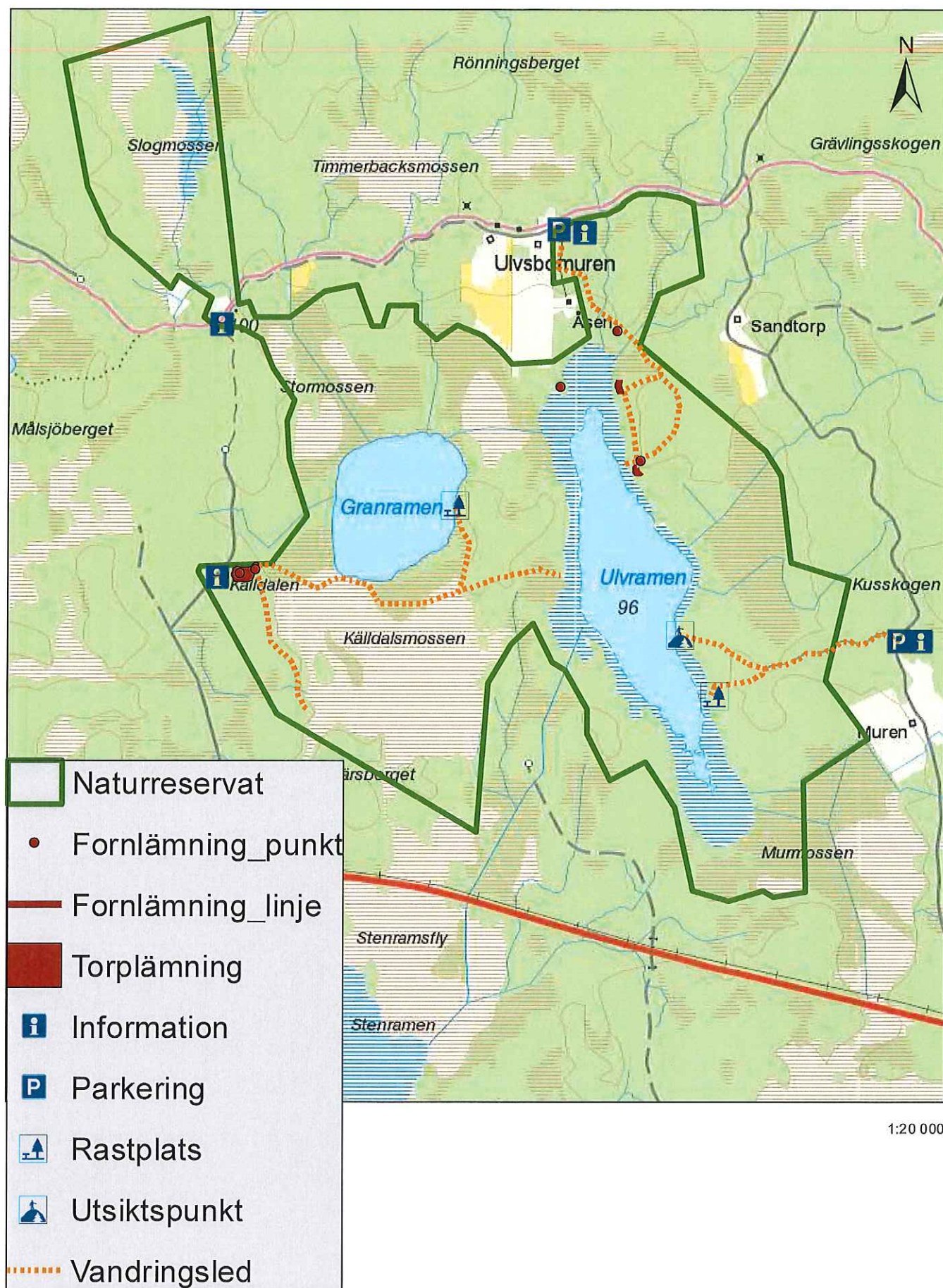
2.1 Skötselplanekarta 1: Skötselområden

2.2 Skötselplanekarta 2: Kulturlämningar samt anordningar för friluftslivet

1:20 000

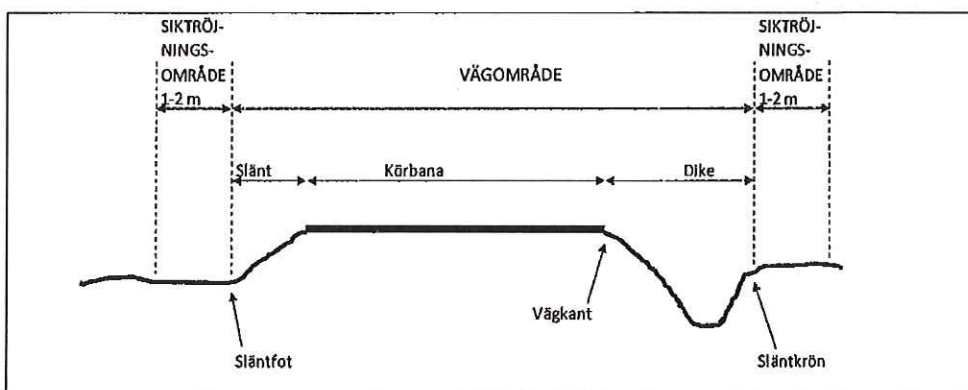
Bilaga 3

GENERELLT UNDANTAG FÖR VÄGHÅLLNING MM

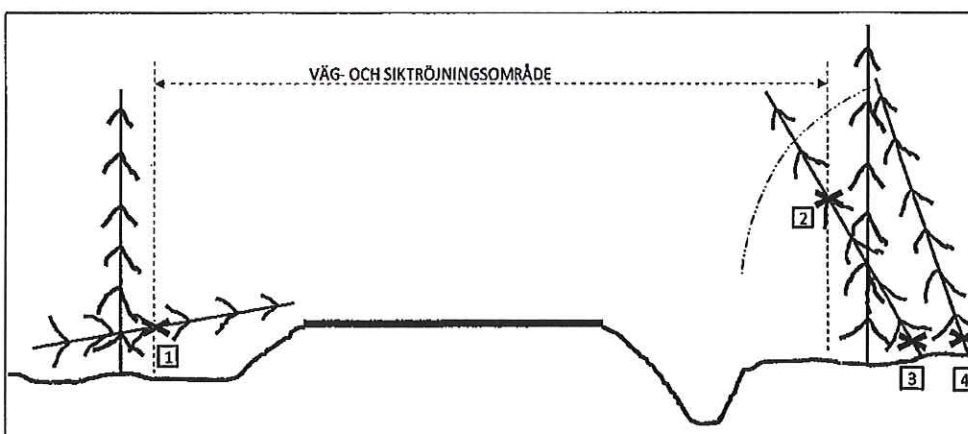
Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att inom vägområdet vidta alla för vägens bestånd och brukande erforderliga åtgärder såsom t ex dikning, hyvling, grusning, dammbindning, trädgårdning, sly- och buskröjning, trumbyten, snöröjning och halkbekämpning.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren vidare rätt att fälla träd och röja sly och buskar utanför vägområdet, inom det s k siktröjningsområdet, intill en bredd av en meter där vägen är i huvudsak rak och intill en bredd om två meter i innerkurvor.

Definitioner av vägområde, siktröjningsområde och väganläggningens olika delar framgår av nedanstående principskiss.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att fälla och/eller kapa s k farliga kanträd mm, i enligt med nedanstående principskiss.

Nedfallna träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas i gränsen för siktröjningsområdet (1).

Lutande träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas vid gräns för siktröjningsområdet (2) alternativt vid rot (3).

ve MP

Lutande träd utanför siktröjningsområdet som riskerar att inkräkta i eller falla in i siktröjningsområdet och/eller vägområdet får kapas vid rot (4).

För samtliga fall gäller att fällda och/eller kapade träd, delar av träd mm, skall kvarlämnas i terrängen. Dock alltid utanför gräns till det s k siktröjningsområdet. Vid utförande av dessa åtgärder, liksom vid åtgärder för vägens bestånd och brukande i övrigt, skall väghållaren söka minimera åverkan i terrängen, d v s i möjligaste mån minimera skada på de naturvärden mm som naturreservatet syftar till att skydda.

Inför större arbeten, t ex efter omfattande stormfällning eller inför byte av vägtrumma/vägbro i vattendrag, bör länsstyrelsen underrättas i förväg om de planerade arbetena.

se 110

Beslut om kungörelsedelgivning

Länsstyrelsen förordnar med stöd av 49 § delgivningslagen (2010:1932) att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelse. Kungörelsen ska inom 10 dagar införas i Västmanlands Läns Tidning samt Post- och Inrikes Tidningar.

Delgivning anses ha skett den dag kungörelsen var införd i ovan nämnda tidningar, enligt 27 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd.

Beslutet finns tillgängligt vid Länsstyrelsen i Västmanlands län, Receptionen, Västra Ringvägen 1, Västerås, tel. 010-224 90 00, samt på Länsstyrelsens hemsida, www.lansstyrelsen.se/vastmanland.

Hur man överklagar hos regeringen

VAR SKALL BESLUTET ÖVERKLAGAS	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos regeringen .
HUR MAN UTFORMAR SITT ÖVERKLAGANDE M M	I skrivelse skall Ni • tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (dnr). • redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt • redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
VAR LÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall inlämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen. Länsstyrelsen kan nämligen då, samtidigt med Ert överklagande, sända sina handlingar till regeringen, som kommer att behöva ha tillgång till dem.
TID FÖR ÖVERKLAGANDE	Länsstyrelsen måste ha fått Er skrivelse senast den 8 december 2017, annars kan Ert överklagande inte tas upp.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress och telefonnummer.

